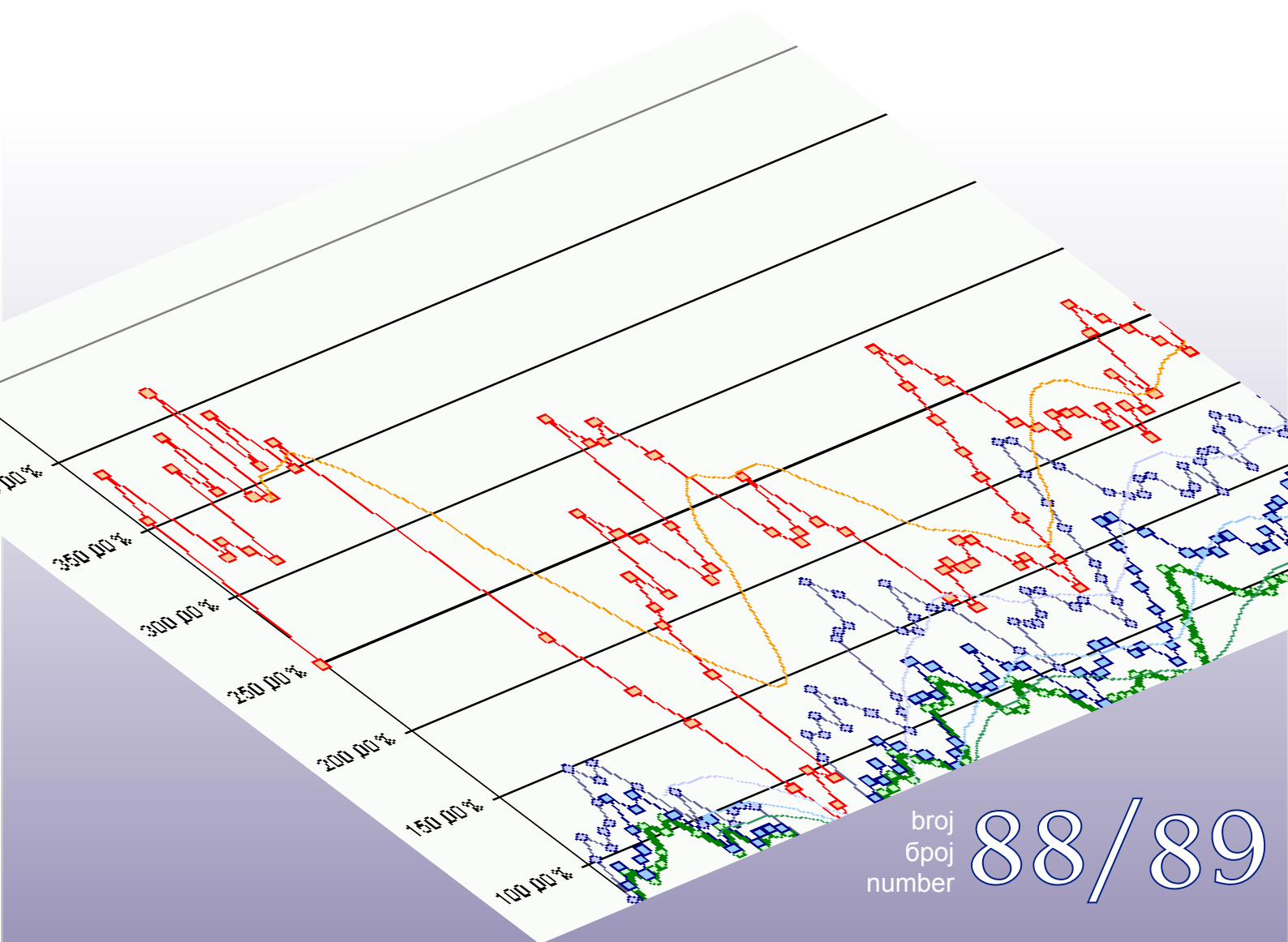

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
број
number

88/89

Uz ovaj broj

Ulazak Hrvatske u EU podrazumijeva napuštanje bescarinskog uvoza većine dobara predviđenog u okviru sporazuma CEFTA i primjenu odredaba Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Iako je Sporazumom s EU predviđeno petogodišnje ukidanje carina na uvoz većine dobara porijeklom iz EU ipak i nakon isteka tog prelaznog perioda (1.1.2013.) zadržavaju se carine na proizvode koji su značajni za ekonomiju BiH. Ulaskom Republike Hrvatske u EU 1.7.2013. na navedene proizvode uvezene iz Hrvatske umjesto nulte stope primijenit će se stope koje se primjenjuju za sve članice EU.

Prilikom procjene efekata ulaska Hrvatske razvijeno je više varijanti programskog scenarija. Povećanje poreznog opterećenja uvoza iz Hrvatske zbog uvođenja carina može proizvesti različite reakcije proizvođača / uvoznika dobara iz Hrvatske, ali i potrošača u zemlji. Iz tog razloga je bilo potrebno kreirati varijante scenarija koje će što više biti prilagođene realnoj situaciji. Scenarij uključuje i pretpostavku pada potrošnje roba iz Hrvatske izazvanog uvođenjem carina. Efekat carina nije zanemariv, jer se radi o duhanskim proizvodima na koje će se plaćati carina od 15%, te značajnom dijelu poljoprivrednih proizvoda i prerađevina, koji će biti opterećeni *ad valorem* carinom do 10% i specifičnom carinom, koja se kreće i do 3,5 KM/kg. Kod duhanskih proizvoda prilikom procjena je uzeto u obzir i smanjenje potrošnje izazvano kontinuiranim povećanjem akciza u narednim godinama. S druge strane, uvođenje carina na duhanske proizvode izaziva i povećanje *ad valorem* akcize.

Prema konzervativnom scenariju minimalni neto efekti koji će se ispoljiti u 2013.g. iznose cca 23,8 mil KM indirektnih poreza. Budući da se carinski režim uvoza određenih proizvoda iz Hrvatske mijenja od 1.7.2013.g. neto efekti se ne rasprostiru na cijelu 2013.g. Odjeljenje očekuje da će proizvođači / uvoznici nastojati različitim mjerama prevladavanja ublažiti početni udar uvođenja carina na cijene i plasman roba u BiH, što bi trebalo umanjiti efekte u 2013. Međutim, već od 2014. očekujemo puno ispoljavanje efekata carina preko maloprodajnih cijena.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:	
Projekcije prihoda od indirektnih poreza u periodu 2012-2015.g.	2
Procjena efekata ulaska Hrvatske u EU na prihode od indirektnih poreza	7
Analiza tržišta cigareta u BiH za period 2007 – 2012	22
Konsolidovani izvještaji: JR, Institucije BiH, entiteti	30
Konsolidovani izvještaji: Opća vlada	32
Konsolidovani izvještaji: Centralna vlada	33
Konsolidovani izvještaji: kantoni	34

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Tošić, prof. anglistike

Projekcije prihoda od indirektnih poreza u periodu 2012-2015.g.

(pripremila: Aleksandra Regoje, makroekonomista u Odjeljenju)

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period od 2012. do 2015. godine bazirane su na sljedećim postavkama:

- prognozama makroekonomskih pokazatelja izrađenim od strane Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) za pomenuti period,
- daljoj primjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u skladu sa dinamikom smanjenja i ukidanja carina na uvoz dobara porijeklom iz EU,
- primjeni čl. 21 Zakona o akcizama, koji podrazumijeva kontinuirano usklađivanje stopa akciza u BiH sa minimalnim standardima u EU.

Projekcije uključuju efekte povećanja posebne akcize na duhan u 2013. godini sa 0,60 na 0,75 KM po paklici, kao i planiranog kontinuiranog povećanja iste u svakoj narednoj godini za 0,15 KM po paklici cigareta.

Projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje

Prema projekcijama Direkcije za ekonomsko planiranje BiH u 2012. godini očekuje se realni rast BDP-a od svega 0,4%, a u narednoj godini 1,9%. Projektirane stope rasta ovih i drugih makroekonomskih pokazatelja nisu dovoljno visoke da bi obećale značajne pomake u naplati indirektnih poreza u narednom periodu. Štaviše, septembarske projekcije indikatora izrađene od strane Direkcije za ekonomsko planiranje manje su optimistične od onih izrađenih u martu ove godine. Za 2012. godinu su snižene projekcije rasta nominalnog i realnog bruto društvenog proizvoda (BDP) i potrošnje, a naročito projekcija nominalnog rasta uvoza. Za narednu, 2013. godinu takođe su snižene projekcije svih navedenih indikatora, izuzev stope rasta nominalnog BDP-a (tabela 1).

Razlike martovskih i septembarskih projekcija makroekonomskih pokazatelja, DEP

u p.p.	2012	2013	2014	2015
Nominalni BDP	-0,6	0,7	0,3	0,0
Realni BDP	-0,5	-0,2	0,1	-0,4
Potrošnja	-0,4	-0,3	-0,2	0,0
Uvoz	-5,5	-1,7	-1,2	-0,1
Izvoz	-7,1	0,0	-0,1	0,0

Tabela 1 .

Tekući trendovi naplate

Mjesečne stope rasta prihoda od indirektnih poreza značajno su varirale u proteklom periodu 2012. godine, što otežava izradu projekcija. Značajne stope pada prihoda zabilježene su u februaru i junu, dok je u aprilu i augustu naplata bila izuzetno visoka u poređenju s istim mjesecima prethodne godine. Kumulativni rast naplate u mjesecu augustu iznosio je 0,9% što je bilo za 0,2 p.p. ispod aprilske projekcije stope rasta prihoda za 2012. godinu (1,1%). Treba imati na umu da to ne znači nužno da je i naplata prihoda u periodu I-VIII 2012.g. bila ispod projektirane, uzmemo li u obzir relativno nižu osnovicu za poređenje u ostatku godine zbog usporavanja rasta prihoda u drugoj polovini 2011. g. i ukidanja carinskog evidentiranja u

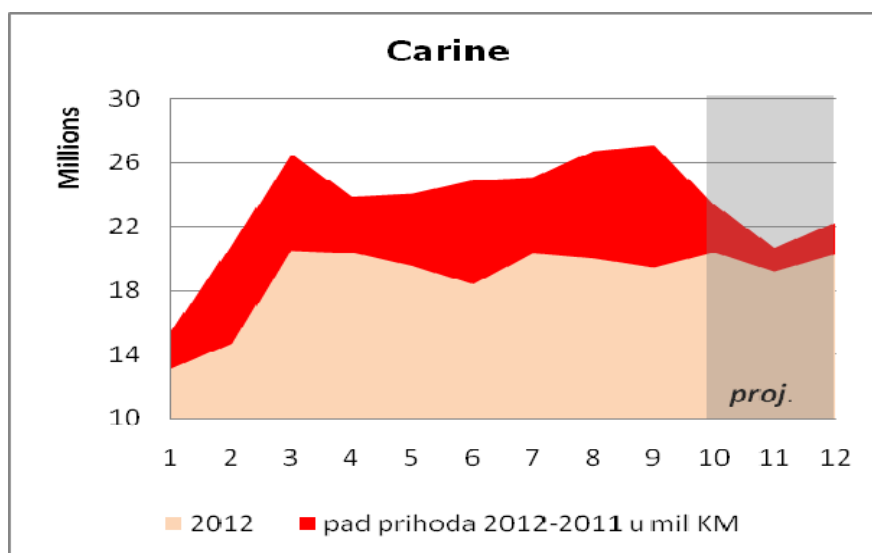
četvrtom kvartalu 2011.g. Međutim, mjesec septembar 2012.g. je ponovo donio snažan pad neto naplate prihoda od indirektnih poreza od 6%, što je kumulativni rast svelo na svega 0,05%. Za devet mjeseci 2012. naplaćeno je svega 2 mil KM više nego u istom periodu 2011.g. Promatrano po vrstama prihoda rast je zabilježen kod neto prihoda od PDV-a od cca 27 mil KM, te kod prihoda od akciza od 22 mil KM. Pad prihoda je zabilježen kod carina (46 mil KM) i putarine (3,9 mil KM).

PDV

Poređenje naplate po kvartalima ukazuje na rastući trend prihoda od PDV-a. Prema preliminarnom septembrskom izvještaju UIO, kumulativni rast bruto prihoda od PDV-a iznosi 1,19%. Međutim, kako je, prema preliminarnom izvještaju, na dan 30.9. evidentirano 16 mil KM prihoda koji nisu mogli u tom momentu biti usklađeni sa prijavama indirektnih poreza može se očekivati poboljšanje trendova kod PDV-a nakon objave konačnog izvještaja za septembar 2012.

Carine

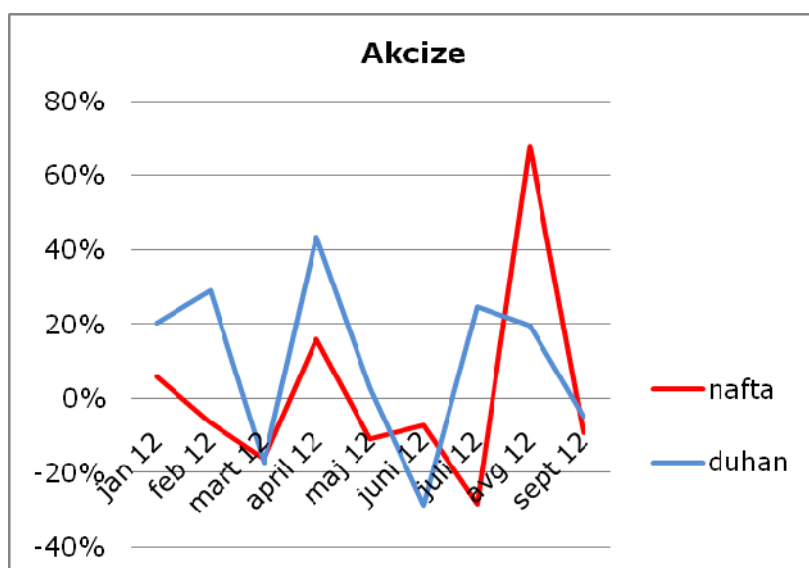
Snažan pad prihoda od carina u 2012.g. uglavnom je rezultat ukidanja carinske evidencije od oktobra 2011. godine, a, u manjoj mjeri, i sprovođenja pete faze smanjenja ili ukidanja carina na uvoz dobara porijeklom iz EU. S obzirom da je do ukidanja carinske evidencije došlo početkom četvrtog kvartala 2011.g, od oktobra 2012. očekuje se stabilizacija prihoda od carina.

Grafikon 1

Akcize

Porast prihoda od akciza u periodu januar-septembar 2012.g. znatno je ispod aprilskih projekcija godišnjeg rasta. Razlog tome je manji porast prihoda od akciza na cigarete od očekivanog i značajan pad prihoda od akciza na uvezene derivate nafte. Kretanje ovih prihoda je postalo krajnje nepredvidivo zbog snažnih mjesečnih oscilacija u naplati, koje su dijelom rezultat i važećih zakonskih rješenja. Povoljnije oporezivanje lož-ulja je otvorilo prostor za zloupotrebe, što je u konačnici dovelo do značajne promjene u strukturi potrošnje naftnih derivata i smanjenja prihoda od akcize i putarine.

Grafikon 2

Ocjenjuje se da je porast akciza na duhan ispod aprilskih projekcija zbog poslovnih politika vodećih kompanija, ali i neusklađenih zakonskih rješenja koja favoriziraju korištenje fino rezanog duhana u odnosu na visoko oporezovane cigarete. Kako svaka daljnja faza usklađivanja akciza na cigarete sa standardima EU sve više produbljuje jaz između oporezovanja cigareta i supstituta, dodatni prihodi od rasta akciza biće sve manji u odnosu na očekivane.

Projekcije prihoda

Na osnovu tekućih trendova naplate prihoda i promjena u projektiranim stopama makroekonomskih indikatora, revidirane su aprilske projekcije prihoda od indirektnih poreza (tabela 2).

Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza, oktobar 2012

Vrsta prihoda (neto)	2011	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
PDV	3,147.4	3,186.1	3,268.7	3,409.8	3,587.4	1.2%	2.6%	4.3%	5.2%
Akcize	1,262.7	1,307.7	1,344.0	1,383.5	1,419.7	3.6%	2.8%	2.9%	2.6%
Carine	274.1	221.4	199.7	216.4	237.6	-19.2%	-9.8%	8.4%	9.8%
Putarina	289.5	283.8	284.6	289.5	298.4	-2.0%	0.3%	1.7%	3.1%
Ostalo	23.1	25.6	25.6	25.6	25.6	11.0%	0.0%	0.0%	0.0%
UKUPNO	4,996.8	5,024.5	5,122.7	5,324.9	5,568.8	0.6%	2.0%	3.9%	4.6%
Putarina (0,10 KM/l)	-116.9	-113.5	-113.8	-115.8	-119.4	-2.9%	0.3%	1.7%	3.1%
Za raspodjelu	4,879.9	4,911.0	5,008.8	5,209.1	5,449.4	0.6%	2.0%	4.0%	4.6%

Tabela 2

2012. godina

Procjenjuje se da će do kraja godine biti naplaćeno 5.024,5 mil KM prihoda od indirektnih poreza, što je za 0,6% više od naplate iz prethodne godine. Projekcija je za 27,6 mil KM ispod one izrađene u aprilu 2012. godine. Korekcije naniže izvršene su na prihodima od akciza i putarine, dok je kod PDV-a i carina izvršena korekcija naviše (Tabela 3).

2013. godina

U 2013. godini očekuje se rast naplate od 98,1 mil KM (2%). Najveći rast se očekuje kod akciza (2,8%), prvenstveno zbog rasta posebne akcize na cigarete, a onda kod prihoda od PDV-a (2,6%). Kod carina se predviđa nastavak trenda pada prihoda (-9,8%), koji bi trebao biti zaustavljen u ovoj godini obzirom na isticanje prelaznog perioda liberalizacije carina sa EU po SSP-u.

Projekcija za 2013. godinu je za 100,5 mil KM ispod projekcije iz aprila ove godine. To se objašnjava smanjenjem projektirane osnovice za 2012. godinu, i smanjenjem projektiranih stopa potrošnje, realnog rasta BDP-a i uvoza za 2013. godinu. Shodno tome, pad je najviše izražen kod prihoda od akciza i putarine (Tabela 3).

Razlika u odnosu na projekcije iz aprila 2012.

Vrsta prihoda (neto)		2012	2013	2014	2015
I	PDV	12,77	-7,86	14,33	66,70
II	Akcize	-37,49	-82,61	-126,40	-154,44
III	Carine	5,16	1,26	-1,02	-1,34
IV	Putarina	-8,50	-11,04	-13,46	-14,46
V	Ostalo	0,50	-0,25	-1,03	-1,82
VI	UKUPNO	-27,55	-100,50	-127,58	-105,36
VII	Putarina (0,10 KM/l)	3,40	4,41	5,39	5,78
VIII	Sredstva za raspodjelu	-24,16	-96,08	-122,19	-99,58

Tabela 3.

Programski scenario

Programski scenario uključuje efekte ulaska Hrvatske u EU na prihode od indirektnih poreza. Efekti se, na prvom mjestu, odnose na povećanje prihoda od carina, te u manjoj mjeri akciza i PDV-a.

Vrsta prihoda (neto)	2011	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
PDV	3,147.4	3,186.1	3,271.0	3,420.0	3,598.1	1.2%	2.7%	4.6%	5.2%
Akcize	1,262.7	1,307.7	1,345.7	1,392.8	1,429.0	3.6%	2.9%	3.5%	2.6%
Carine	274.1	221.4	219.6	270.2	294.2	-19.2%	-0.8%	23.0%	8.9%
Putarina	289.5	283.8	284.6	289.5	298.4	-2.0%	0.3%	1.7%	3.1%
Ostalo	23.1	25.6	25.6	25.6	25.6	11.0%	0.0%	0.0%	0.0%
UKUPNO	4,996.8	5,024.5	5,146.5	5,398.1	5,645.4	0.6%	2.4%	4.9%	4.6%
Putarina (0,10 KM/l)	-116.9	-113.5	-113.8	-115.8	-119.4	-2.9%	0.3%	1.7%	3.1%
Za raspodjelu	4,879.9	4,911.0	5,032.7	5,282.3	5,526.0	0.6%	2.5%	5.0%	4.6%

Tabela 4.

Rizici po projekcije

S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2013-2015 je podložno sljedećim rizicima:

- (i) Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda;
- (ii) Usporavanje ekonomskog oporavka glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava nivo rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od indirektnih poreza u cjelini;
- (iii) Kontinuirano povećanje stope posebne akcize u cilju dostizanja minimalnih standarda EU donosi rast prihoda od akciza na cigarete, ali i povećani rizik od nelegalne proizvodnje cigareta i krijumčarenja. Neusklađenost poreznog tretmana cigareta i supstituta (fino rezani duhan) otvara prostor za legalnu poreznu evaziju. U cilju zaustavljanja dalje erozije prihoda od akciza potrebno je što prije **uskладiti oporezivanje duhanskih proizvoda sa novim standardima EU u svim segmentima (izračun minimalne akcize, struktura akcize, oporezovanje fino rezanog duhana¹)**;
- (iv) Eventualne izmjene politika u području indirektnih poreza:
 - Uvođenje diferencirane stope PDV-a, značajno povećanje standardne stope, dodatno diferenciranje kod akciza na derivate nafte („plavi dizel“ i sl.) pored fiskalnih gubitaka i makroekonomskih implikacija, mogu destabilizirati postojeći sistem PDV-a i naplatu prihoda, umanjiti efikasnost rada UIO, opteretiti poslovne subjekte i značajno povećati rizik od prevara;
 - Ukidanje praga za registraciju za PDV, osim upitnih fiskalnih neto efekata zbog opterećenja rada UIO i gubljenja fokusa u kontrolama, dodatno bi opteretilo male firme, rezultirajući zatvaranjem radnji i gubitkom radnih mjesta.

¹ Obaveza usklađivanja oporezovanja ostalih duhanskih prerađevina e je propisana novim Zakonom o akcizama iz 2009. u članu 21. stav (8).

Procjena efekata ulaska Hrvatske u EU na prihode od indirektnih poreza

(autor: dr. sc. Dinka Antić)

I. UVOD

U proteklih šest godina u BiH je na sceni proces ubrzane liberalizacije uvoza BiH. Sporazumom CEFTA² predviđeno je ukidanje carina u međusobnom prometu robe između BiH i država Zapadnog Balkana. Od 2008.g. u primjeni je i Sporazum³ o stabilizaciji i pridruživanju BiH Evropskoj uniji kojim se uvoz većine roba porijeklom iz EU svodi na bescarinsku osnovu u razdoblju od pet godina. Ova dva procesa, zajedno sa smanjenjem uvoza zbog ekonomske krize i ukidanjem carinske evidencije u oktobru 2011.g., su doveli do drastičnog smanjenja prihoda od carina. Iako je Sporazumom s EU obuhvaćen većina uvoznih proizvoda ipak i nakon isteka petogodišnjeg prelaznog razdoblja carine će se zadržati na proizvode koji su značajni za ekonomiju BiH. Ulaskom Republike Hrvatske u EU 1.7.2013. na navedene proizvode umjesto nulte stope primijenit će se stope koje se primjenjuju za sve članice EU. I pored niskog udjela carina u indirektnim porezima efekti uvođenja carina na uvoz dobara iz Hrvatske mogu biti značajni u fiskalnom smislu. Fiskalne vlasti svih nivoa vlada, odlažući reforme rashoda, sve se više fokusiraju na naplatu javnih prihoda. Složena fiskalna struktura u BiH u kojoj svi nivoi vlasti u velikoj mjeri ovise o naplati prihoda od indirektnih poreza još više pojačava pritisak vlada u pogledu zahvatanja nivoa vlasti sa jedinstvenog računa UIO. U takvoj situaciji, svako, pa i najmanje, povećanje prihoda od indirektnih poreza postaje značajno ne samo za saniranje fiskalnih dubioza, već i za relaksaciju međuvladinih fiskalnih odnosa unutar BiH.

II. ZNAČAJ PRIHODA OD CARINA ZA FISKALNU POZICIJU BIH

U proteklih deset godina značaj prihoda od carina se uveliko smanjio. Prihodi od carina su sa 675 mil KM u 2002. smanjeni na 265 mil KM u 2011.godini (Grafikon 1). Tome je najviše doprinijelo simultano djelovanje dva procesa: proces liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene BiH i reforma indirektnih poreza.

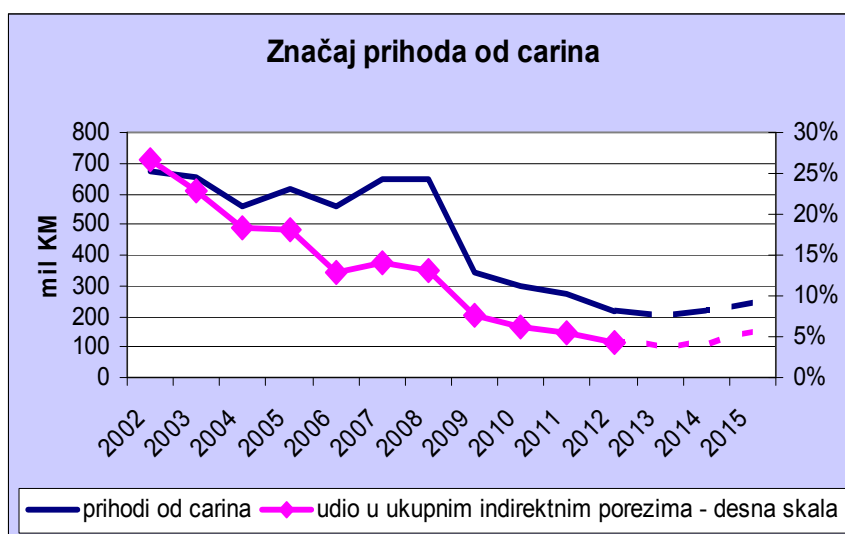
Reformom sistema indirektnih poreza 2006.g. uveden je PDV-a. PDV-e, koji je mnogo izdašniji porez u odnosu na porez na promet proizvoda, donio je smanjenje udjela prihoda od carina u indirektnim porezima. Proces liberalizacije robne razmjene, preko primjene Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Turskom⁴, sporazuma CEFTA, a kasnije i Sporazuma sa EU donijelo je drastičan pad prihoda od carina, tako da je udio prihoda od carina u ukupnim prihodima od indirektnih poreza sa 26% u 2002. pao na 6% u 2010. Ukidanjem 1% carinskog evidentiranja i na uvoz iz zemalja CEFTA i trećih zemalja u četvrtom kvartalu 2011. udio carina u prihodima od indirektnih poreza je dodatno smanjen na 5,5%. Snažna liberalizacije uvoza dovela je do drastičnog smanjenja prosječne stope carina sa 9,8% u 2002. na 1,77% u 2011., dok je carinsko opterećenje, mjereno % BDP, palo sa 5,26% na 0,93% BDP. Očekuje se da će najniži udio carina biti ostvaren 2013.g., s obzirom da se u toj godini okončava petogodišnje ukidanje carina na određene proizvode porijeklom iz EU⁵. Od 2013.g. očekuje se blago povećanje prihoda od carina u skladu sa rastom uvoza dobara na koja se obračunava carina (Grafikon 1).

² Vanjskotrgovinska komora BiH, „Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006), Sarajevo, april 2007. Više: www.cefta2006.com

³ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Bosne i Hercegovine, sa druge strane, „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, br. 10, 13.11.2008.g.

⁴ Ugovor o slobodnoj trgovini Bosne i Hercegovine i Republike Turske („Službeni glasnik BiH“, br. 06/03).

⁵ Projekcije Odjeljenja za makroekonomsku analizu UIO, oktobar 2012.

Grafikon 1

Hrvatska predstavlja jednog od najvažnijih trgovinskih partnera BiH. Uvoz proizvoda porijeklom iz Hrvatske čini 14,3% ukupnog uvoza BiH. Od toga skoro 30% će biti podložno promjeni carinskog režima od 1.7.2013. S druge strane, proces liberalizacije uvoza je donio smanjenje udjela Hrvatske u prihodima od carina sa 14% na 3%. Međutim, istovremeno je povećan udio ostalih prihoda koji se ubiru pri uvozu, na prvom mjestu akciza na cigarete i derivate, što je udio Hrvatske u ukupnim prihodima koji se plaćaju pri uvozu, i pored liberalizacije carinskog režima, samo neznatno smanjilo u odnosu na 2007. sa 26,7% na 24,9%.

III. METODOLOŠKI PRISTUP

3.1. Analitički pristup

Robe porijeklom iz Hrvatske, čiji se carinski režim mijenja od 1.7.2013., u svrhu analize efekata na naplatu indirektnih poreza podijeljene su u dvije grupe: duhanske proizvode i ostale robe. Ova podjela je nužna zbog različitog poreznog tretmana duhanskih proizvoda u odnosu na ostale robe, koje se odražavaju i na metodologiju izračuna efekata uvođenja carina. S jedne strane, duhanski proizvodi se oporezuju *ad valorem* carinom, te *ad valorem* i posebnom akcizom. S druge strane, ostale robe se mogu oporezovati i *ad valorem* i specifičnom carinom, a neke od njih su podložne kvantitativnim ograničenjima kod uvoza. Nadalje, za razliku od ostalih roba, procjene kod duhanskih proizvoda moraju uzeti u obzir i efekte promjene akcizne politike u posmatranom razdoblju 2013-2014.

U završnoj fazi izvršiće se rekapitulacija dobijenih efekata za svaku grupu proizvoda (duhanski, ostali). Primjena istih scenarija na obje grupe proizvoda omogućavaju objedinjavanje dobijenih rezultata i izradu jedinstvene rekapitulacije procjene efekata.

3.2. Inputi

Analitičku podlogu za analizu implikacija ulaska Hrvatske u EU na prihode od indirektnih poreza čini tri seta podataka:

- tarifne oznake i stope carina na uvoz dobara porijeklom iz EU od 1.1.2013.;
- za duhanske proizvode referentni su podaci o izdanim akciznim markicama za cigarete iz prvog polugodišta 2012.g.;

- za ostale proizvode uzimaju se podaci o uvozu roba porijeklom iz Hrvatske u 2011.g.⁶.

Podaci o uvozu duhanskih proizvoda iz 2011.g. nisu referentni za analizu duhanskih proizvoda zbog promjene akcizne politike u 2012. koja je dovela do smanjenja količine cigareta u prometu, kao posljedice povećanja poreznog tereta. U analizi su korišteni podaci o uvozu roba porijeklom iz Hrvatske čiji carinski tretman se mijenja nakon izlaska Hrvatske iz CEFTA sporazuma i ulaska u EU. U tom smislu za određene robe preuzete su stope carina (*ad valorem* i specifične), uz indikaciju postojanja kvantitativnih ograničenja uvoza (kvota).

U pogledu izbora godine koja treba biti polazište za analizu odabrana je 2011.g. Za to postoje četiri razloga. Prvi razlog je metodološke naravi. Budući da se analiza efekata radi koncem trećeg kvartala 2012.g. raspoloživi tekući podaci o uvozu su nedovoljni za procjenu efekata. Drugi razlog je vezan za datum ulaska Hrvatske u EU, koji znači i datum promjene carinskog režima uvoza iz Hrvatske. Promjena stopa carina u sredini kalendarske godine odraziće se na prihode od indirektnih poreza tek u drugom dijelu 2013.g., tako da će efekti biti podijeljeni u dvije godine, drugo polugodište 2013. i prvo polugodište 2014. Iz tog razloga nužno je imati validan set podataka o uvozu za drugo polugodište koje će biti osnov za izračun efekata za 2013.godinu. Treće, obim i struktura uvoza u 2012.g., pogotovo u prvom kvartalu 2012., bili su pod utjecajem vanrednih okolnosti (snježnog nevremena u BiH), što podatke o uvozu u 2012. čini nereprezentativnim u odnosu na uobičajenu strukturu uvoza. Konačno, podatke o uvozu roba iz 2011. je moguće koristiti bez dinamičkog prilagođavanja s obzirom da dosadašnji tekući trendovi kod uvoza u 2012. pokazuju da je uvoz za deset mjeseci 2012. tek 0,5% veći od uvoza u istom razdoblju 2011⁷.

3.3. Scenariji

Prirodna reakcija obveznika kod uvođenja poreza jeste nastojanje da se novi namet eliminiira ili barem ublaži. U pogledu uvođenja carina na određena dobra iz Hrvatske uvoznici/proizvođači imaju na raspolaganju nekoliko opcija. Jedna od opcija bi bila seljenje proizvodnje u BiH. Za BiH ostvarenje ove opcije donijelo bi nova radna mjesta i rast zaposlenosti, uz porast poreznih (direktnih poreza i socijalnih doprinosa) i neporeznih prihoda. Svako seljenje poslovanja, bilo akvizicijom postojećih kompanija ili osnivanjem novih, zahtijeva značajna financijska ulaganja u opremu, infrastrukturu i obuku radnika, kao i vrijeme za pokretanje proizvodnje. S druge strane, smanjenje proizvodnje određenog dobra u Hrvatskoj imalo bi štetne posljedice po Hrvatsku, zbog otpuštanja radnika, ali i za samu kompaniju. Naime, zbog seljenja dijela proizvodnje u BiH korištenje postojećih kapaciteta u Hrvatskoj bilo bi ispod optimalnog, što bi zbog fiksnih troškova i financijskih rashoda, ukoliko su postrojenja financirana iz kredita, dovelo do rasta jedinične cijene proizvoda. Kako će ulaskom u EU Hrvatska biti suočena sa snažnom konkurencijom drugih članica, poskupljenje hrvatskih proizvoda bi smanjilo njihovu konkurentost i na tržištu EU i na domaćem tržištu. Negativne efekte ove opcije pojačava i činjenica da se ulazak Hrvatske u EU dešava u vrijeme ekonomske krize, pada potrošnje i nelikvidnosti kompanija. Može se zaključiti da za hrvatske proizvođače opcija seljenja proizvodnje ima brojne negativne posljedice koje ipak premašuju gubitke zbog uvođenja carina, osim ukoliko kompanija već ima uspostavljeno poslovanje u BiH u određenom obimu. Budući da bi seljenje proizvodnje iz Hrvatske u BiH i druge države CEFTA moglo biti opcija samo malog broja proizvođača iz Hrvatske koji u BiH već imaju već uspostavljeno poslovanje, potrebno je razmotriti druge, izvjesnije opcije. Izrađena su dva osnovna scenarija u nekoliko varijanti.

A. Scenario prevaljivanja carine unazad – podrazumijeva situaciju da proizvođači/uvoznici roba iz Hrvatske snose carinu na teret vlastite dobiti i marže ili je pravaljuju na svoje dobavljače. Ova druga opcija je moguća kod velikih kompanija (npr. veliki proizvođači, veliki tržišni centri) koji imaju

⁶ Autor se zahvaljuje Igoru Gavranu, savjetniku u Vanjskotrgovinskoj komori BiH, na pripremi inputa za analizu.

⁷ Izvor: Agencija za statistiku BiH, www.bhas.ba

mogućnost da diktiraju uvjete nabavke. U situaciji kada su i kompanije u BiH i Hrvatskoj suočene sa problemima u održavanju likvidnosti i padom kupovne moći građana malo je vjerovatno da bi financiranje carina na teret dobiti i marže moglo biti dugoročnija poslovna strategija proizvođača/uvoznika roba iz Hrvatske, već samo opcija za prvi mjesec-dva nakon 1.7.2013. kako bi se zadržali kupci. Ova opcija postaje još atraktivnija ukoliko se kombinira sa nagomilavanjem zaliha roba prije 1.7.2013. U tom smislu razrađene su dvije varijante ovog scenarija.

- **Varijanta „7+1+4“** podrazumijeva navlačenje jednomjesečnih dodatnih zaliha pred 1.7.2013. i jednomjesečno snošenje carine na teret vlastite dobiti i marže. Puno prevaljivanje carine i dodatnih poreza na maloprodajnu cijenu ograničeno je na posljednju trećinu 2013, odnosno prve dvije trećine 2014.
- **Varijanta „8+2+2“** podrazumijeva navlačenje dvomjesečnih dodatnih zaliha pred 1.7.2013. i dvomjesečno snošenje carine na teret vlastite dobiti i marže.

B. Scenario prevaljivanja carine na kupca – podrazumijeva situaciju prevaljivanja carine i dodatne akcize i PDV-a na maloprodajnu cijenu. Osnovni scenario „B“ podrazumijeva prevaljivanje carine na kupca od 1.7.2013. S obzirom na očekivanu reakciju uvoznika u pravcu ublažavanja početnog udara carina razrađene su dvije varijante ovog scenarija:

- **Varijanta „7+5“** podrazumijeva navlačenje jednomjesečnih dodatnih zaliha pred 1.7.2013., tako da se carine primjenjuju na uvoz u toku posljednjih pet mjeseci u 2013. S obzirom na tu činjenicu, fiskalni efekti u 2014. se rasprostiru u toku prvih sedam mjeseci 2014.
- **Varijanta „8+4“** podrazumijeva navlačenje dvomjesečnih dodatnih zaliha pred 1.7.2013. čime se ispoljavanje fiskalnih efekata ograničava na posljednju trećinu 2013. godine, odnosno prve dvije trećine 2014.

Tabela 1: Dinamika i intenzitet rasprostiranja fiskalnih efekata uvođenja carina u 2013

scenario	2013											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
A. prevaljivanje carine unazad												
„7+1+4“												
„8+2+2“												
B. prevaljivanje carine na kupca												
osnovni scenario												
„7+5“												
„8+4“												

Legenda:

 nema efekata

 djelimični efekti

 puni efekti

Tabela 2: Dinamika rasprostiranja fiskalnih efekata uvođenja carina u 2014

scenario	2014											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
A. prevaljivanje carine unazad												
„7+1+4“												
„8+2+2“												
B. prevaljivanje carine na kupca												
osnovni scenario												
„7+5“												
„8+4“												

IV. DUHANSKI PROIZVODI

4.1. Uvod

Duhanski proizvodi porijeklom iz Hrvatske imaju značajan udio u uvozu BiH. U strukturi tržišta cigareta cigarete iz Hrvatske drže udjel i do 30% u obimu i vrijednosti. S obzirom na te činjenice ponašanje proizvođača/uvoznika cigareta iz Hrvatske nakon ulaska Hrvatske u EU može biti značajna za tržišna kretanja i pomjeranje strukture cigareta u prometu. Poslovna politika uvoznika / proizvođača cigareta iz Hrvatske će, s jedne strane, u velikoj mjeri odrediti i poslovnu politiku ostalih tržišnih sudionika, velikih domaćih i svjetskih duhanskih kompanija, u borbi za opadajuće tržište cigareta u BiH. S druge strane, odraziće se i na fiskalnu poziciju BiH, imajući u vidu rastući značaj prihoda od akciza na cigarete u strukturi poreznih prihoda BiH. Naime, u 2011.g. akcize na cigarete i pripadajući PDV činili su 17% prihoda od indirektnih poreza, a za 2012. očekuje se povećanje udjela na 18,5%.

U metodološkom dijelu istaknuto je da se procjena fiskalnih implikacija ulaska Republike Hrvatske u EU na budžet BiH za duhanske proizvode uveliko razlikuje od ostalih uvoznih dobara. Postoje tri razloga za drugačiji analitički postupak.

Prvo, s obzirom da osnovica *ad valorem* akcize sadrži i carinu procjena efekata uvođenja carina na uvoz duhanskih proizvoda iz Hrvatske treba da obuhvati i izračun neto efekata povećanja *ad valorem* akcize.

Drugo, promjena carinskog režima uvoza duhanskih proizvoda porijeklom iz Hrvatske desiće se u vrijeme kontinuiranog povećanja posebne akcize na cigarete. U skladu sa odredbama Zakona o akcizama iz 2009. BiH svake godine povećava posebnu akcizu minimalno 0,15 KM/paklici sve dok ukupno akcizno opterećenje ne dostigne 126 KM/1,000 cigareta. Prema procjenama Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora UIO zakonski plafon akciznog opterećenja, ukoliko se u međuvremenu Zakon u tom dijelu ne izmijeni, biće dostignut u 2015.g. Najavljene izmjene Zakona, kao dio seta mjera koje bi domaće fiskalne vlasti trebale provesti u sklopu novog *stand-by* aranžamana sa Međunarodnim monetarnim fondom⁸, podrazumijevaju usklađivanje plafona akciznog opterećenja sa novom minimalnom akcizom u Evropskoj uniji koja od 2014.g. iznosi 90 EUR/1,000 cigareta. Procjenjuje se da bi usklađivanje minimalne akcize u BiH sa standardima EU, uz zadržavanje iste stope *ad valorem* akcize i istog tempa povećanja posebne akcize od 0,15 KM/pak godišnje, razdoblje usklađivanja stopa akciza u BiH produžilo do 2019-2020.g.

Treće, dosadašnje kontinuirano povećanje akciznog opterećenja u četiri navrata (1.7.2009., 1.1.2010., 1.1.2011. i 1.1.2012.) u značajnoj mjeri je promijenilo tržište cigareta u BiH. Politika kontinuiranog povećanja akciznog opterećenja je dovela do snažnog povećanja maloprodajnih cijena i umjerenog pada potrošnje cigareta. U razdoblju 2008-2011 vrijednost tržišta cigareta je povećana za 32%, porezna davanja (akcize, PDV) su povećana za 82%, a cijena prije oporezivanja (koja uključuje sve troškove, eventualno carinu, te dobit/maržu) je smanjena za 29%. Nova akcizna politika, u uvjetima kontinuirane kontrakcije tržišta i snažnog smanjenja udjela obveznika u vrijednosti prometa, zahtijeva kreiranje novih poslovnih strategija i politika u kompanijama duhanske industrije koje drže većinu tržišta cigareta u BiH.

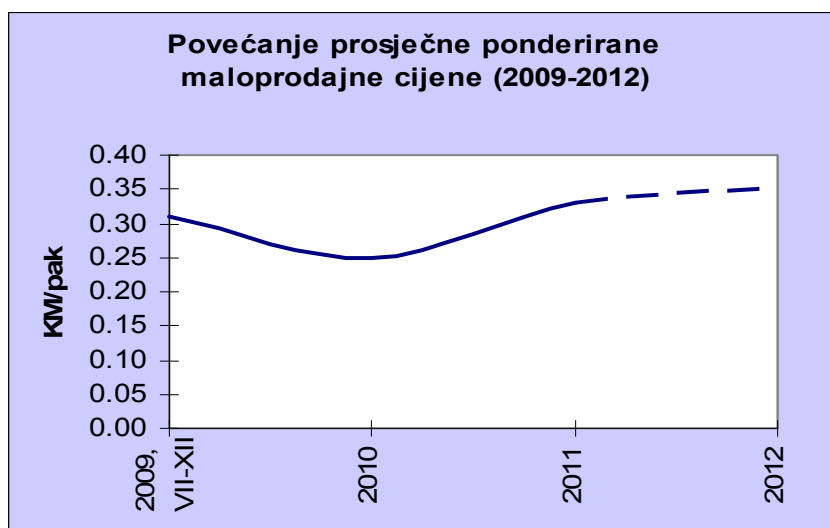
4.2. Trendovi (2009-2012)

Dosadašnje kretanje potrošnje cigareta i prosječne maloprodajne cijene i nakon četiri povećanja akciza, i pored snažnih oscilacija kao posljedice pozicioniranja kompanija iz duhanske grupacije na tržištu, u cjelini je pokazalo stabilnu cjenovnu neelastičnost potrošnje cigareta. U razdoblju 2008-2011 količina cigareta mjerena brojem akciznih markica je smanjena za 14%, dok je prosječna

⁸ Više o obvezama iz pisma namjere: <http://www.imf.org/external/np/loi/2012/bih/091112.pdf>

ponderirana maloprodajna cijena povećana za 57%. Istovremeno prihodi od akciza su skoro udvostručeni (97%). Za deset mjeseci 2012.g. ispoljene su snažne oscilacije kod izdavanja akciznih markica, tako da je u četiri mjeseca zabilježeno povećanje broja izdatih markica, koje se kretalo i do 17%, a u tri mjeseca značajno smanjenje koje je prevazilazilo i 40%.

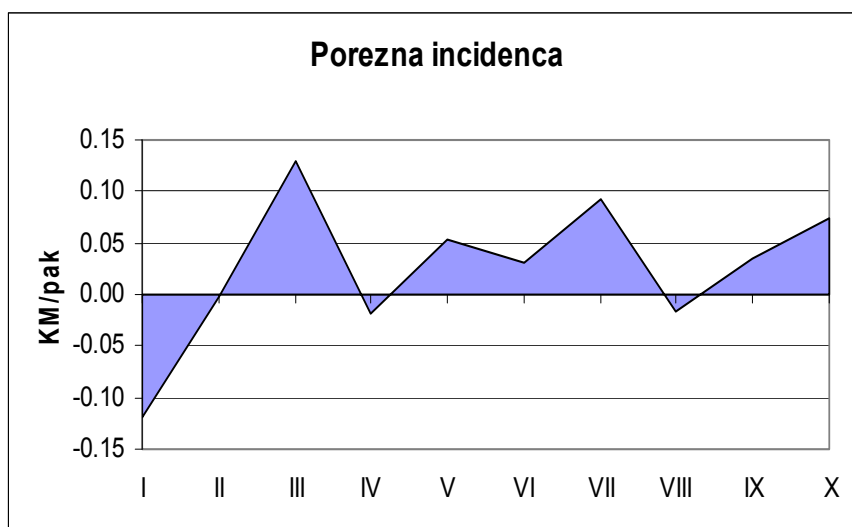
Kretanja prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta u posljednje tri godine potvrđuju iznesenu tezu da su mogućnosti za dampinške cijene iscrpljene. Ukoliko se dodatno akcizno opterećenje od 0,15 KM/pak (+ PDV) prenese u cijelosti na kupca ukupna incidenca bi trebala iznositi 0,35 KM/pak za bilo koju cjenovnu kategoriju. Svako povećanje maloprodajnih cijena koje je ispod 0,35 KM/pak ukazuje na podjelu incidence između obveznika i potrošača, dok neizmijenjene cijene ukazuju na snošenje incidence na teret dobiti. Najoštrija borba za tržište cigareta odvijala se u 2010.g, kada je prosječna incidenca iznosila svega 0,25 KM/pak. Već u 2011.godini je došlo do iscrpljivanja mogućnosti snošenja dodatnog akciznog tereta od strane obveznika, što je donijelo i značajniji rast prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta u 2011.g.

Grafikon 2

Iz Grafikona 3 uočava se da su duhanske kompanije početni udar akciznog opterećenja od 1.1.2012. snosile na teret vlastite dobiti i/ili trgovačke marže kako bi zadržali kupce, da bi nakon toga poslovna politika bila usmjerena na povećanje cijena (maj – juli), čak i preko dodatnog poreznog opterećenja, žrtvujući i obim prodaje.

Podatak da je prosječna ponderirana maloprodajna cijena za posmatrano razdoblje 2012. iznosila 2,86 KM/paklaci ukazuje na činjenicu da je poslovna politika nastupa na tržištu BiH kompanija iz duhanske industrije bila usmjerena ne samo na kompenzaciju smanjenja dobiti s početka 2012.g. već i na ostvarenje prosječne ekstra dobiti od 0,03 KM/po paklaci, sve u uvjetima oštre borbe za reducirano tržište.

Grafikon 3

4.3. Procjena efekata za 2013

4.3.1. Pretpostavke

S obzirom na planirani tempo povećanja posebne akcize od 0,15 KM/pak godišnje i smanjenje manevarskog prostora duhanske industrije za vođenje oštrije cjenovne politike u BiH očekuje se usporavanje rasta prosječne maloprodajne cijene do 2015.godine, te usporavanje pada potrošnje cigareta na osnovu sljedećih pretpostavki:

- pretpostavljamo da su nakon nekoliko uzastopnih povećanja maloprodajnih cijena cigareta od potrošnje cigareta odustali slojevi građana koji imaju neredovite dohotke, te da su ostali samo oni potrošači koji imaju kontinuirane i stabilne dohotke;
- procesom harmonizacije akciza na cigarete sa standardima EU u zemljama regiona rizici povećanja crnog tržišta i krijumčarenja cigareta u BiH su značajno smanjeni, iako postoji prijetnja zbog usporavanja procesa harmonizacije akciza u Srbiji;
- očekuje se postepeni oporavak ekonomije BiH do 2015.g., koji bi trebao donijeti porast dohotka, što bi se trebalo reflektirati i na povećanje potrošnje cigareta.

Na temelju gore navedenih pretpostavki prema konzervativnom scenariju očekujemo nastavak smanjenja potrošnje cigareta, umjerenijim tempom od 5% godišnje, kao i prenošenje cjelokupne porezne incidence na maloprodajne cijene cigareta. Procjene efekata uvođenja carina na uvoz iz Hrvatske za 2013. i 2014. godinu podrazumijevaju nepromijenjenu akciznu politiku do 2015.g.

Duhanske kompanije, proizvođač/uvoznici cigareta iz Hrvatske mogu pokušati da ublaže prvi udar uvođenja carina na dva načina:

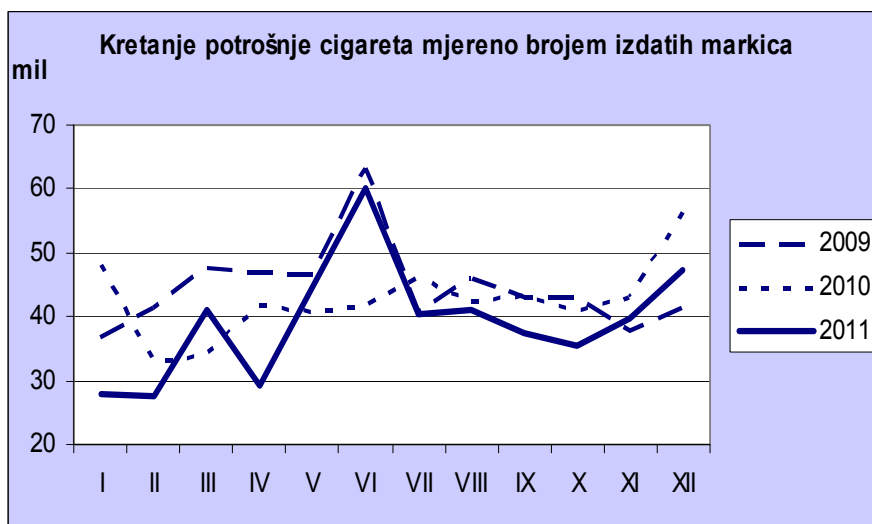
- da gomilaju zalihe cigareta prije 1.7.2013.
- da snose carinu prvih mjesec-dva na teret vlastite dobiti ili marže.

Na duži rok kompanije imaju mogućnost da selektivnim pristupom, ovisno o elastičnosti potrošnje pojedinih brendova, vrše tzv. bočno prevaljivanje, odnosno da prevaljuju carinu unazad u cijelosti ili djelimično na teret vlastite dobiti ili marže kod jeftinijih cigareta, te da prevaljuju carinu na maloprodajnu cijenu na teret kupaca skupljih cigareta.

Dosadašnja iskustva sa povećanjem akciznog opterećenja ukazuju da su kompanije iz duhanske industrije koristile sva tri obrasca ponašanja. Prvo su povećavale količine cigareta u mjesecu koji je prethodio povećanju stope akcize (npr. u junu 2009., u decembru 2009., 2010. i 2011., vid. Grafikon 4) kako bi povećali prodaju u tekućoj godini., da bi potom nakon povećanja stopa akcize nastupale sa dampinškim cijenama, snoseći djelomično teret dodatne akcize i PDV-a. Pozicioniranje velikih kompanija vođenjem politike dampinških cijena je bilo ograničenog dometa iz dva razloga:

- nizak nivo cijene prije oporezivanja ne ostavlja puno prostora za dugoročniju dampinšku politiku cijena,
- većina velikih uvoznika nema puno prostora za dampinšku cjenovnu politiku u BiH na teret dobiti ostvarene na drugim tržištima prilagođavanja cjenovne politike na tržištu EU nakon što su od 1.1.2011.g. članice započele sa postepenom harmonizacijom stopa akciza na cigarete u skladu sa novom minimalnom akcizom u EU.

Treći su, pak, sigurni u cjenovnu neelastičnost potrošnje njihovih brendova, povećavali maloprodajne cijene za iznose koji su prevazilazili potrebni porast akcize i dijela PDV-a, kompenzirajući gubitke na dobiti kod brendova sa elastičnom potrošnjom (uglavnom jeftinijih brendova).

Grafikon 4

Realno je očekivati da će proizvođači/uvoznici duhanskih proizvoda iz Hrvatske slične poslovne taktike primijeniti i neposredno pred ulazak Hrvatske u EU. Pri tome je opcija snošenja carine financijski isplativija od opcije gomilanja zaliha, jer je ukupan financijski izdatak (odricanje od dobiti) manji u odnosu na iznos akciznih obaveza na nagomilane zalihe. Iako gomilanje zaliha može biti inicirano i od strane kupaca pred najavu poskupljenja pred ulazak Hrvatske u EU, navlačenje zaliha cigareta prije dana „D“ ima svoje granice, s obzirom da se ukupne akcizne obaveze moraju platiti u roku od 5 dana od dana preuzimanja akciznih markica, što u slučaju uvoznih cigareta podrazumijeva angažiranje značajnih sredstava mjesec i više prije plasmana cigareta na tržištu. Od 2008. do 2011.g. udio akcizne obaveze u strukturi vrijednosti tržišta cigareta je povećan od 40% na 61%, a u toku 2012. na 65% vrijednosti prometa. Novim povećanjem posebne akcize 1.1.2013. taj udio će biti povećan na 70%. Povećanjem posebne akcize na 0,75 KM/paklici, uz očekivano smanjenje potrošnje od 5%, proizvođači/uvoznici cigareta iz Hrvatske biće obavezni na uplate cca 25 mil KM indirektnih poreza više u odnosu na 2012.g. Stoga, dodatno naprezanje kompanija u pogledu osiguranja gotovine za avansiranje akciznih obaveza biće sve teže financirati. U takvoj situaciji uvoz prekomjernih zaliha cigareta iz Hrvatske

prije 1.7.2013. može biti opcija samo za kratak rok, osim ukoliko bi troškovi angažiranja dodatne gotovine ili rashodi kamata, u slučaju da se akcizne obaveze financiraju kratkoročnim pozajmicama, bili značajno manji od iznosa carine (+ akciza i PDV na taj iznos).

U opisanim okolnostima, te imajući u vidu dosadašnje ponašanje kompanija i odgovor tržišta, izvjesni su kratkoročni potezi u vidu gomilanja zaliha ili prevaljivanja carine na uvoz duhanskih proizvoda porijeklom iz Hrvatske na teret dobiti proizvođača/uvoznika samo u nekoliko prelaznih kritičnih mjeseci (juni – august) kako bi se zadržalo tržište. Već nakon toga, a pogotovo sa novim povećanjima posebne akcize 1.1.2014., može se očekivati puno prevaljivanje carine i dodatnog tereta na kupce.

4.3.2. Izračun efekata

Osim gore iznesenih pretpostavki koje se temelje na dosadašnjim trendovima, te pretpostavki koje su zajedničke za obje grupe posmatranih proizvoda, a koje su iznesene u poglavlju o metodološkom pristupu, kod izračuna efekata uvođenja carina na duhanske proizvode iz Hrvatske polazimo i od sljedećih specifičnih pretpostavki:

- statičke pretpostavke - zadržavanje iste strukture brendova, odnosno potrošnje cigareta
- dinamičke pretpostavke:
 - pad potrošnje cigareta od 5% godišnje
 - povećanje posebne akcize na cigarete i to: 0,75 KM/paklici od od 1.1.2012. i 0,90 KM/paklici od 1.1.2014.

Navedene statičke i dinamičke pretpostavke su ugrađene u oba scenarija (A i B) i sve njihove varijante.

i. Scenario A – prevaljivanje carine unazad

Izračun neto efekata prevaljivanja carine unazad podrazumijeva obračun carina po preračunatoj stopi od 13,04% na prosječnu mjesečnu carinsku osnovicu za jedan, odnosno dva mjeseca uvoza. Jednomjesečno prevaljivanje bi „koštalo“ proizvođače/uvoznike cigareta iz Hrvatske 0,8 mil KM. Dvije varijante scenarija A podrazumijevaju i prevaljivanje na kupce u ostatku godine, četiri posljednja mjeseca 2013 (varijanta „7+1+4“), odnosno posljednja dva mjeseca (varijanta „8+2+2“). Obračun neto efekata za ove mjesece uključuje obračun carine po stopi od 15%, obračun dodatne *ad valorem* akcize na povećanu osnovicu i dodatnog PDV-a. Pored ovih neto efekata izazvanih uvođenjem carine na uvoz duhanskih proizvoda javiće se i efekti izmjene akcizne politike zbog redovitog povećanja posebne akcize koji se reflektiraju i na obračun *ad valorem* akcize i PDV-a.

Tabela 3: Obračun neto efekata prema scenariju A (u mil KM)

Varijante scenarija	Carina na teret obveznika	Carina na teret kupca	Dodatna <i>ad valorem</i> akciza	Dodatni PDV	Ukupno dodatni porezi
„7+1+4“	0,832	3,374	3,260	1,128	8,594
„8+2+2“	1,664	1,687	1,630	0,564	5,545

ii. Scenario B – prevaljivanje carine na kupca

Izračun neto efekata podrazumijeva obračun carina po stopi od 15%, obračun dodatne *ad valorem* akcize zbog uključivanja carine u obračun osnovice ove akcize, te obračun dodatnog PDV-a na iznos carine i dodatne *ad valorem* akcize. Pored ovih neto efekata izazvanih uvođenjem carine na uvoz duhanskih proizvoda javiće se i efekti izmjene akcizne politike zbog redovitog povećanja posebne akcize koji se reflektiraju i na obračun *ad valorem* akcize i PDV-a.

Tabela 4: Obračun neto efekata prema scenariju B (u mil KM)

scenarij	carina	Dodatna <i>Ad valorem</i> akciza	Dodatni PDV	Ukupno dodatni porezi
osnovni scenarij B	5,061	4,890	1,692	11,643
"7+5"	4,218	4,075	1,410	9,702
"8+4"	3,374	3,260	1,128	7,762

4.3.3. Rekapitulacija

Prethodna analiza scenarija i iznesena dosadašnja praksa kompanija iz duhanske industrije prilikom povećanja akciznog opterećenja ukazuju na održivost tri varijante izloženih scenarija. Vjerovatna politika nastupa na tržištu cigareta BiH u uvjetima promjene carinskog režima obuhvatiće gomilanje zaliha cigareta prije 1.7.2013., barem u obimu da se zadovolji povećana potražnja kupaca pred poskupljenje proizvoda, te selektivnu cjenovnu politiku prema određenim brendovima. Prevaljivanje carina unazad na teret vlastite dobiti i marže biće izvjesna poslovna taktika za jeftinije cjenovne skupine cigareta. Možemo zaključiti da su kompanije koje imaju više brendova u različitim cjenovnim skupinama sklone bočnom prevaljivanju novih poreznih nameta na teret skupljih brendova sa neelasničnom potrošnjom, odnosno kupaca sa višim dohocima. Stoga, izvjesno je da će se neto efekti uvođenja carina na cigarete iz Hrvatske u 2013. na prihode od indirektnih poreza kretati između 7 i 10 mil KM u toj godini. Imajući u vidu tekuće promjene akcizne politike to znači da će kompanije koje uvoze cigarete iz Hrvatske u 2013. godini platiti ukupno između 32 i 35 mil KM dodatnih poreznih obaveza po osnovu indirektnih poreza.

4.4. Procjena neto efekata u 2014

Procjena neto fiskalnih efekata uvođenja carina na cigarete iz Hrvatske u 2014. zasniva se na padu potrošnje cigareta od 5% u toj godini i povećanju posebne akcize na 0,90 KM/paklici. Povećanje akciznog opterećenja u takvim uvjetima će zahtijevati cca 22 mil KM dodatnih prihoda od indirektnih poreza na uvezene cigarete iz Hrvatske. Sve to vodi ka uvjerenju da će u toj godini biti iscrpljene sve mogućnosti za prevaljivanje carine i dodatnih poreznih obaveza na teret uvoznika. Osim toga, višegodišnje povećavanje posebne akcize na cigarete postepeno dovodi do eliminacije nekvalitetnih i najjeftinijih brendova sa tržišta i sužavanja cjenovnog raspona između najjeftinijih i najskupljih cigareta. Na primjer, prije stupanja na snagu novog Zakona o akcizama raspon cijena vodećih brendova jeftinih i skupih cigareta iznosio je 1 : 2,6, da bi 2012.g. taj raspon iznosio 1 : 1,4. Sužavanjem cjenovnog raspona razlike u cijeni brendova za konzumente postaju sve manje relevantne.

Obračun neto efekata ovisi o politici kompanija koje uvoze cigarete iz Hrvatske i njihovoj strategiji nastupa na tržištu BiH u 2013.g. u vrijeme ulaska Hrvatske u EU. Na iznos neto efekata u 2014.g. utječu faktori poput količine uvoza cigareta na koje nije plaćena carina i količine cigareta kod kojih je carina prevaljivana unazad na teret dobiti ili marže. Svako veće pomjeranje u odnosu na standardnu shemu uvoza cigareta i gomilanje zaliha prije 1.7.2013. pojačava asimetričnost efekata u 2014.godini u korist naplate prihoda od indirektnih poreza u toj godini. Isti efekat ima i prevaljivanje carine unazad. Što su veće količine cigareta na koje je carina prevaljena unazad u 2013.g. to će fiskalni efekti u 2014.g. biti veći. Prema procjenama može se očekivati da će neto efekti uvođenja carina na prihode od indirektnih poreza u 2014.g. iznositi između 12 i 14 mil KM.

V. OSTALI PROIZVODI

5.1. Statička analiza efekata

Statička analiza efekata uvođenja carina na ostale proizvode zasniva se na pretpostavki zadržavanja istog obima uvoza i nakon 1.7.2013. Prema Aneksu III (d) Sporazuma sa EU carine se zadržavaju na uvoz određenih proizvoda porijeklom iz EU koji pripadaju tarifnim brojevima 01-24. Udio u količini, mjerene u kilogramima, i udio u carinskoj vrijednosti prikazani su u Tabeli 5. Carinsko opterećenje proizvoda pojedinih tarifnih brojeva, ovisno o visini stopa *ad valorem* i specifične carine premašiće i 50%.

Tabela 5: Statička procjena godišnjih efekata carine po tarifnim brojevima

Glave carinske tarife	% vrijednosti	% količine	Carinsko opterećenje
1. Žive životinje	4.49%	3.36%	33.48%
2. Meso i jestivi klaonični proizvodi	2.40%	0.94%	51.03%
3. Ribe i ljuskavci, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci	0.18%	0.11%	34.10%
4. Mlijeko i drugi mliječni proizvodi; jaja peradi; ptičija jaja; prirodni med; jestivi proizvodi životinjskog porijekla	12.84%	9.13%	17.39%
6. Živo drveće i druge biljke; lukovice	0.00%	0.00%	9.03%
7. Jestivo povrće	0.55%	2.02%	29.32%
8. Jestivo voće i orašasti plodovi; kore agruma	0.23%	0.55%	18.06%
16. Prerađevine od mesa, riba, ljuskavaca, mekušaca ili drugih vodenih beskičmenjaka	2.24%	3.51%	54.24%
17. Šećeri i proizvodi od šećera	10.70%	2.42%	9.03%
18. Kakao i proizvodi od kakaa	4.52%	2.39%	4.34%
19. Proizvodi na osnovi žitarica, brašna, škroba ili mlijeka; slastičarski proizvodi	1.02%	2.24%	24.45%
20. Proizvodi od povrća, voća, orašastih plodova ili ostalih dijelova biljaka	6.16%	0.59%	19.44%
21. Razni prehrambeni proizvodi	40.86%	1.72%	2.48%
22. Pića, alkoholi i sirće	100.00%	71.02%	15.27%

Kod procjene statičkih efekata moguće su dva scenarija. Prvi scenario podrazumijeva prevaljivanje dodatne carine u cijelosti unazad na teret uvoznika, odnosno na prethodne faze u lancu nabave. Drugi scenario podrazumijeva prevaljivanje carine i dodatnog PDV-a u cijelosti na maloprodajne cijene, odnosno na kupce. Pregled izračunatih efekata kod oba scenarija na carinsku osnovicu iz 2011.g. dat je u Tabeli 6.

Tabela 6.: Statička procjena godišnji efekti (mil KM)

Scenario	<i>Ad valorem</i> carina	Specifična carina	Ukupno carina	PDV	Ukupni efekti
A. Prevaljivanje unazad	12.979	43.999	56.978		56.978
B. Prevaljivanje na kupca	17.740	43.999	61.739	10.4956	72.235

5.2. Dinamička analiza efekata za 2013

Statički efekti mogu poslužiti ne samo kao orijentir o razmjerama uvođenja carina, već i kao osnova za kreiranje scenarija koji će biti prilagođeni realnoj situaciji. *Prvo*, budući da se carinski režim uvoza određenih proizvoda iz Hrvatske mijenja od 1.7.2013.g. efekti se ne rasprostiru na cijelu godinu, već dijelom u 2013. i dijelom u 2014. godini. *Drugo*, potrebno je uzeti u obzir i moguće poslovne politike uvoznika proizvoda iz Hrvatske i reakcije potrošača u BiH. *Treće*, dinamički scenariji uključuju i pretpostavku pada potrošnje roba iz Hrvatske izazvanog uvođenjem carina. Procjenjujemo da bi pad potrošnje roba iz Hrvatske iznosio 10%. Pretpostavka o padu potrošnje roba iz Hrvatske se zasniva na činjenici da su carinske stope koje se uvode visoke na većinu dobara. *Ad valorem* carina se kreće i do 10% (izuzetak su duhanski proizvodi gdje je stopa 15%), a specifična do 3,5 KM/kg. Iz tog razloga, nije vjerovatno da bi privredni subjekti u uvjetima oštrem ekonomske krize i nelikvidnosti mogli snositi veći dio carine na svoj teret u dužem razdoblju. Prevaljivanje carine unazad na teret dobiti ili prethodnika u lancu (dobavljača) nije beznačajno u financijskom smislu. Proračuni pokazuju da bi u tom slučaju dodatna carina iznosila 21% sadašnje carinske vrijednosti. Zbog visokog udjela prihoda od specifične carine, koji prema statičkoj procjeni iznosi čak 77%, moguće je da se domaći kupci okrenu domaćim proizvođačima ukoliko oni budu konkurentniji od hrvatskih. Pored toga, potrebno je ukalkulirati i određeni pad potrošnje i zbog supstitucije robe iz Hrvatske robama iz drugih država CEFTA (Srbije, na prvom mjestu) koje su pod bescarinskim režimom.

S druge strane postoje i faktori koji bi mogli ublažiti pad uvoza iz Hrvatske. Prvi faktor je struktura uvoza na koji će se plaćati carina. Budući da je opseg dobara koji će biti pod režimom carine ograničen je na prehrambena dobra, koja pripadaju lokalnim dobrima koja su cjenovno neelastična, porast cijena bi mogao biti apsorbiran od strane kupaca. To nam potvrđuju i slučajevi rasta cijena sirovina, energenata i prehrambenih proizvoda kod poremećaja na svjetskom tržištu u 2008., te rasta cijena energenata u 2012. koji su se prelili na maloprodajne cijene. Isto tako, petogodišnje smanjenje carina na proizvode iz EU nije donijelo smanjenje maloprodajnih cijena u zemlji, što ponovo potvrđuje pretpostavku o neelastičnim lokalnim dobrima. Poznata je i činjenica da veliki dio roba koje se uvoze iz Hrvatske imaju svoje stalne kupce u BiH. Radi se o provjerenim brendovima proizvođača iz Hrvatske sa dugogodišnjom tradicijom koji datiraju iz vremena SFRJ i ranije. Budući da mnogi kupci preferiraju brend u odnosu na cijenu potrošnja roba iz Hrvatske može biti u velikoj mjeri cjenovno neelastična, tako da povećanje maloprodajnih cijena nakon uvođenja carina ne bi trebalo biti poticaj za smanjenje potrošnje. Pored tradicije sklonost ka potrošnji građana BiH prema dobrima iz Hrvatske je određena i geografski, s obzirom da su određene regije u BiH koje gravitiraju Hrvatskoj sklonije potrošnji roba iz Hrvatske. Ne treba zanemariti ni utjecaj političkih faktora na izbor potrošačkih dobara. Prema podacima Agencije za statistiku BiH i entitetskih statističkih agencija udio Federacije BiH u ukupnom uvozu BiH iznosi 69%, s tim da u uvozu dobara porijeklom iz Hrvatske taj udio iznosi čak 87%. Stoga, može se očekivati da će efekat supstitucije uvoza iz Hrvatske uvozom iz drugih članica CEFTA (na prvom mjestu Srbije) neće biti drastičan u FBiH, a u Republici Srpskoj, i ako se uvoz iz Hrvatske prepolovi, pad ukupne potrošnje dobara iz Hrvatske u BiH ne bi trebao preći projektiranih 10% zbog niskog pondera uvoza Republike Srpske.

Kao i kod procjene efekata kod duhanskih proizvoda razvijena su dva osnovna dinamička scenarija i nekoliko varijanti u okviru njih. Scenariji se baziraju na ograničenom prevaljivanju carine unazad

i gomilanju proizvoda prije 1.7.2013.g. U ostatku godine se vrši prevaljivanje na kupca. Pad potrošnje od 10% ograničen je samo na uvoz u mjesecima u kojima se vrši prevaljivanje carine na kupca. Navedene pretpostavke su ugrađene u oba scenarija (A i B) i sve njihove varijante.

i. Scenario A – prevaljivanje carine unazad

Izračun neto efekata prevaljivanja carine unazad kod proizvoda koji će biti opterećeni samo *ad valorem* akcizom podrazumijeva obračun carina po preračunatoj stopi carine na prosječnu mjesečnu carinsku osnovicu za jedan, odnosno dva mjeseca uvoza. Kod proizvoda koji će biti opterećeni i *ad valorem* i specifičnim carinama obračun efekata prevaljivanja carine unazad je složeniji, jer treba uključiti efekte obje carine. Scenario A je razrađen u dvije varijante. Varijanta „7+1+4” podrazumijeva povećavanje uvoza u prvih šest mjeseci 2013 za dodatne jednomjesečne zalihe, te jednomjesečno prevaljivanje unazad. Varijanta „8+2+2” podrazumijeva povećavanje uvoza u prvih šest mjeseci 2013 za dodatne dvomjesečne zalihe, te dvomjesečno prevaljivanje carine unazad. Dvije varijante scenarija A podrazumijevaju i prevaljivanje na kupce u ostatku godine, četiri posljednja mjeseca 2013 (varijanta „7+1+4”), odnosno posljednja dva mjeseca (varijanta „8+2+2”). Obračun neto efekata za ove mjesece uključuje obračun određene *ad valorem* carine, obračun specifične carine i dodatnog PDV-a na carinu koja se prevaljuje na kupca.

Tabela 7: Obračun neto efekata prema scenariju A (u mil KM)

Varijante scenarija	<i>Ad valorem</i> carina unazad	<i>Ad valorem</i> carina na kupca	Specifična carina unazad	Specifična carina na kupca	Ukupno carina	PDV	ukupno efekti
„7+1+4”	1,137	5,750	1,210	14,331	22,430	3,413	25,844
„8+2+2”	2,274	3,021	7,413	7,289	19,998	1,752	21,751

ii. Scenario B – prevaljivanje carine na kupca

Izračun neto efekata podrazumijeva umanjjenje uvezenih količina, odnosno carinske osnovice, zbog pada potrošnje, potom obračun carina (*ad valorem* i specifična) propisanih Carinskom tarifom za uvoz iz EU za svaki proizvod na umanjenu osnovicu, osim duhanskih za koje je prethodno napravljena zasebna kalkulacija efekata. Osnovni scenario odgovara polugodišnjoj statičkoj procjeni po scenariju B., odnosno, u slučaju 2013., uključuje šest mjeseci uvoza po sadašnjem režimu i šest mjeseci prevaljivanja na kupca. Izračunati efekti uključuju i dodatni PDV na efekte carina koje se prevaljuju na kupca.

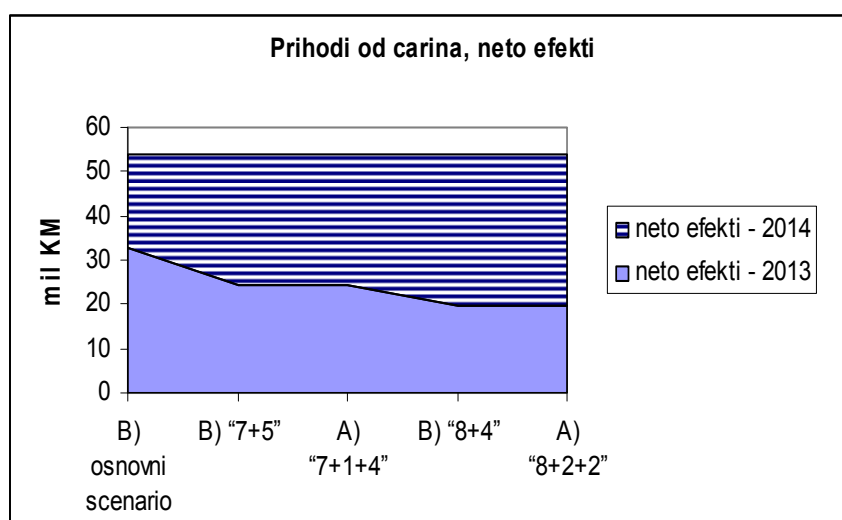
Tabela 8: Obračun neto efekata prema scenariju B (u mil KM)

Varijante scenarija	<i>Ad valorem</i> carina na kupca	Specifična carina na kupca	Ukupno carina	PDV	Ukupno efekti
osnovni scenario B	9,534	23,885	33,420	33,420	33,420
„7+5”	7,065	17,761	24,827	24,827	24,827
„8+4”	5,751	14,332	20,083	20,083	20,083

Prema pregledima efekata po gore navedenim scenarijima neto efekat uvođenja carina na prihode od indirektnih poreza u 2013.g. mogao bi se kretati u rasponu od 20 do 33 mil KM.

5.3. Dinamička analiza efekata za 2014

Procjena neto fiskalnih efekata uvođenja carina na ostale proizvode iz Hrvatske u 2014. zasniva se na pretpostavki da će zbog prisutne ekonomske krize poslovne politike uvoznika/proizvođača proizvoda iz Hrvatske koje podrazumijevaju mjere za ublažavanje efekata uvođenja carina (gomilanje zaliha pred 1.7.2013.g., prevaljivanje carine unazad) biti iscrpljene u 2013., te da će u 2014.g. doći do prevaljivanja carine na kupce u cijelosti. Pretpostavlja se da će uvoz količinski biti manji u 2014.g. za 10% u odnosu na 2011.g. Neto efekti uvođenja carina u 2014.g. se dobijaju na način da se statičke godišnje procjene umanje za efekte ispoljene u drugom dijelu 2013.g. Obračun neto efekata ovisi o scenariju dešavanja u 2013.g. Svako veće pomjeranje u odnosu na standardnu shemu uvoza i gomilanje zaliha prije 1.7.2013. pojačava asimetričnost efekata u 2014.godini u korist naplate prihoda od indirektnih poreza u toj godini. Isti efekat ima i prevaljivanje carine unazad. Što su veće količine dobara na koje je carina prevaljena unazad u 2013.g. to će fiskalni efekti u 2014.g. biti veći. Odbacujući ekstremna scenarija može se očekivati da će neto efekti uvođenja carina na prihode od indirektnih poreza u 2014.g. iznositi između 21 i 34 mil KM (Grafikon 5).

Grafikon 5

VI. REKAPITULACIJA NETO EFEKATA

Tabela 9:

u mil KM

scenario	carina	akciza	PDV	ukupno
2013				
prevaljivanje unazad				
"7+1+4"	28,658	3,260	4,477	36,396
"8+2+2"	22,960	1,630	2,283	26,873
prevaljivanje na kupca				
osnovni scenario B	37,839	4,890	7,264	49,993
"7+5"	28,578	4,075	5,551	38,203
"8+4"	23,078	3,260	4,477	30,815

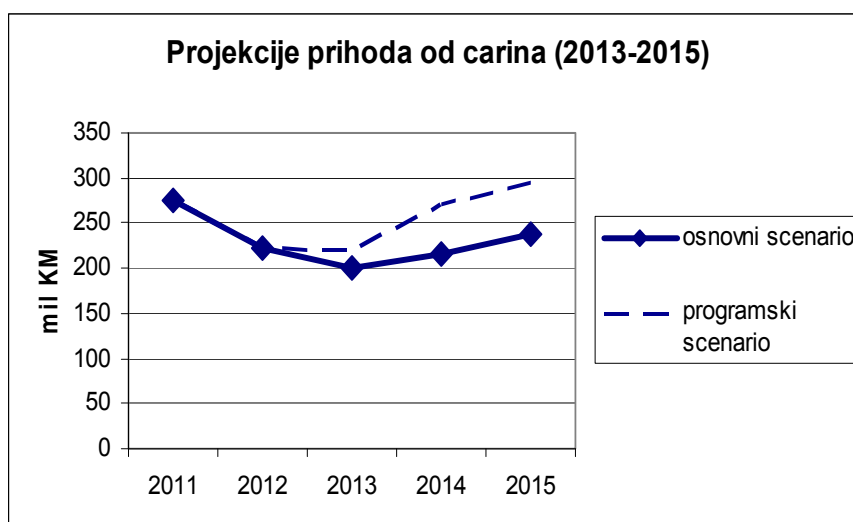
Табела 10:

у мил КМ

2014				
prevaljivanje unazad				
"7+1+4"	35,759	6,031	7,104	48,894
"8+2+2"	42,288	7,661	8,491	58,440
prevaljivanje na kupca				
osnovni scenario B	25,747	2,953	4,624	33,324
"7+5"	35,007	3,768	6,337	45,112
"8+4"	40,507	4,583	7,410	52,500

VII. SREDNJOROČNI FISKALNI SCENARIO (2013-2015)

Potrebno je napomenuti da izračunati efekti za 2014.g. (Табела 10) predstavljaju neto efekte текуће u odnosu na prethodnu godinu (G_t/G_{t-1}). Međutim, za izradu projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2014.g. potreban je drugačiji pristup. S obzirom da osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (vid. Grafikon 1, 2013-2015) ne uključuje izmjene carinske politike prema Hrvatskoj u svrhu izrade programskog scenarija za 2014.g. potrebno je uzeti ukupne godišnje efekte u 2014.g., koji za carine iznose 63 mil KM. Pored toga, potrebno je imati u vidu da osnovni scenario projekcija uključuje i carinske dažbine koje se u okviru CEFTA naplaćuju na ograničen opseg roba. U tom smislu prilikom izrade programskog scenarija projekcija za 2014.g. potrebno je ukupne godišnje efekte uvođenja carina na uvoz iz Hrvatske, prezentirane u ovom radu, umanjiti za iznos prihoda koji će biti izgubljen zbog prestanka primjene CEFTA sporazuma na uvoz iz Hrvatske (Grafikon 6).

Grafikon 6

Napomena:

Članak je dostupan na linku: http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/Procjena_bos.pdf

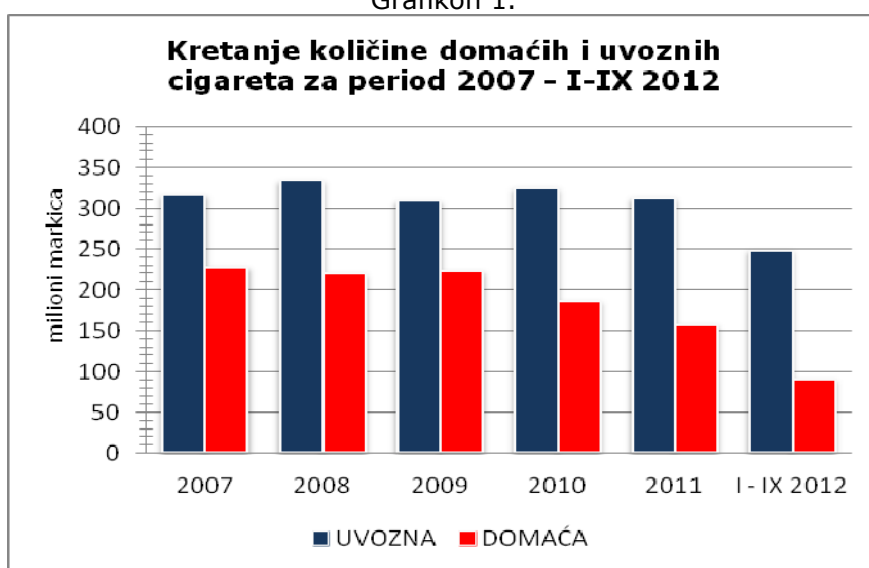
Analiza tržišta cigareta u BiH za period 2007 – 2012

(Autor: Aleksandar Eskić, makroekonomista u Odjeljenju)

Uvod

Tržište cigareta nalazi se u izuzetno dinamičnoj fazi. U proteklih nekoliko godina velike promjene su se desile kako na strani proizvođača/trgovaca i potrošača, tako i na strani regulatora. Na strani registrovanih trgovaca čini se da je došlo do određene prekompozicije s tim da domaći proizvođači polako gube utrku sa inostranom konkurencijom. To se najbolje može vidjeti na Grafikonu 1 – Kretanje količine domaćih i uvoznih cigareta za period 2007 – I-IX 2012. godina.

Grafikon 1.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Činjenica je da opadaju količine povučениh markica i od strane uvoznika i od strane domaćih proizvođača, ali od strane domaćih proizvođača opadaju znatno intenzivnije. Taj pad je bio skoro podjednak i u 2010. godini i u 2011. godini i iznosio je oko 17% u odnosu na prethodnu godinu, dok je broj povučениh markice od strane uvoznika prvo porastao za 5% u 2010. godini da bi opao za oko 4% u 2011. godini. Ako poredimo prvih devet mjeseci tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine imamo da je broj povučениh markica od strane domaćih proizvođača opao za dodatnih 15%. Ostaje da se vidi da li će se pozicija domaćih proizvođača popraviti u narednom periodu.

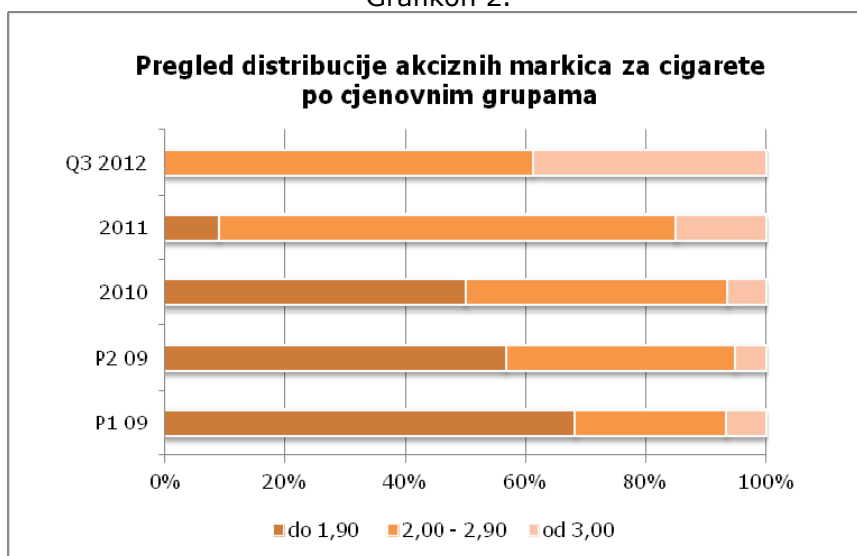
Pregled distribucije cigareta po cjenovnim grupama/kategorijama

Ponašanje potrošača je doživjelo pravu revoluciju takođe. Iako ne treba zanemariti uticaj sprovedenih javnih kampanja koje su naglašavale štetne uticaje pušenja po ljudsko zdravlje i čiji je krajnji cilj bio smanjenje potrošnje cigareta, čini se da je veliku ulogu odigrala cjenovna politika proizvođača i trgovaca indukovana odlukama regulatora. Naime, poznato je da sa stupanjem na snagu Zakona o akcizama u BiH polovinom 2009. godine dolazi do redovnog, kontinuiranog povećanja specifične akcizne komponente za 0,15 KM po paklici cigareta od 20 komada. Iako odnosna odredba Zakona određuje redovno godišnje povećanje specifične akcizne obaveze za *najmanje* 0,15 KM po paklici, Upravni odbor UIO BiH se do sada određivao da slijedi minimalno povećanje akciznog opterećenja kako bi do polovine ove dekade ukupno akcizno opterećenje bilo u

nivou minimalnog standarda tada važećeg propisa Evropske unije. Ovako kreirana politika oporezivanja cigareta sa predvidivim inkrementalnim povećanjem akcizne obaveze bila je pozdravljena od strane dobrog dijela poslovne zajednice i javnosti uopće.

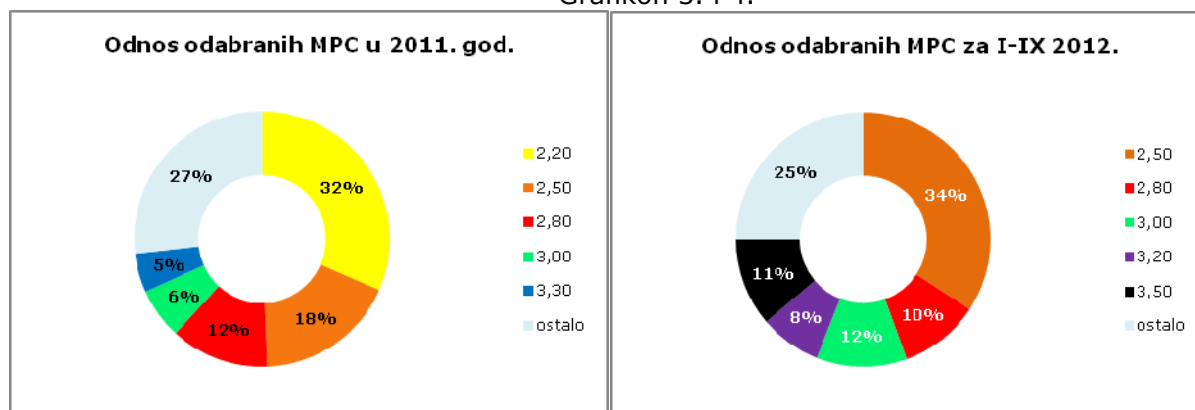
Proizvođači i trgovci su određivali maloprodajne cijene tako da su u pojedinim momentima preuzimali na sebe dio novog tereta kako bi rasteretili maloprodajnu cijenu, ali mnogo češće su u potpunosti prebacivali teret povećanja akcizne obaveze na kupce. Kupci su reagovali i donosili odluke prema svojim preferencijama i u skladu sa svojim mogućnostima. Sublimacija navedenih akcija se najbolje vidi na slijedećem Grafikonu 2 – Pregled distribucije akciznih markica za cigarete po cjenovnim grupama kao i na Grafikonima 3. i 4.

Grafikon 2.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Grafikon 3. i 4.

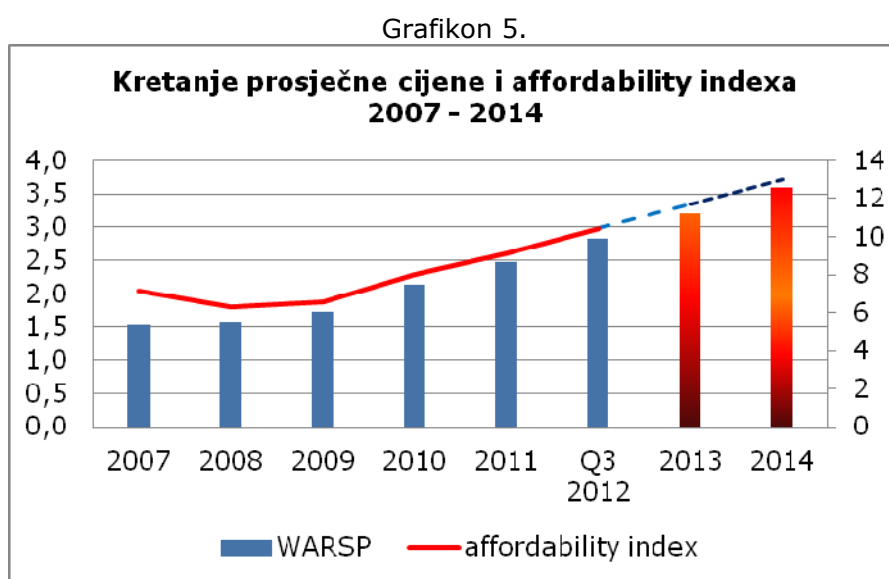

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

I dok se na Grafikonu 2. jasno vidi da je cjenovna grupa do 1,90 KM bila dominantna sa učešćem preko 50%, prošle godine stvari se rapidno počinju mijenjati što je očekivano rezultiralo potpunim nestankom ove cjenovne grupe tokom 2012. godine. U prvih devet mjeseci dolazi do naglog porasta učešća cjenovne grupe od preko 3 KM koje iznosi oko 40%. Tome svakako doprinosi činjenica da su proizvođači nekih od brendova koji imaju izuzetno lojalne potrošače prešli ovaj prag od 3 KM određujući maloprodajnu cijenu kao najvažnijeg dijela tržišnog nastupa.

Na Grafikonima 4. i 5. dat je prikaz odnosa određenih maloprodajnih cjenovnih kategorija u ukupno izdatim markicama za taj period. U oba analizirana perioda 6 najvažnijih cjenovnih kategorija učestvuje sa oko 75% što govori o izraženoj heterogenosti tržišta cigareta u BiH. Svaki od tržišnih igrača nastoji se i cjenovno razlikovati od konkurencije.

Rezultanta redovnih godišnjih odluka regulatora i cjenovne politike svakog pojedinog trgovca najbolje se vidi na Grafikonu 5. Plavi stupci na Grafikonu predstavljaju stvarnu visinu prosječne ponderisane maloprodajne cijene za navedeni period (lijeva skala). Vidimo da se ona do sada kretala u odmjerenim skokovima što nam daje za pravo da pretpostavimo da se utvrđeni obrazac neće rapidno promijeniti ukoliko relevantne politike ostanu na približno istom položaju.

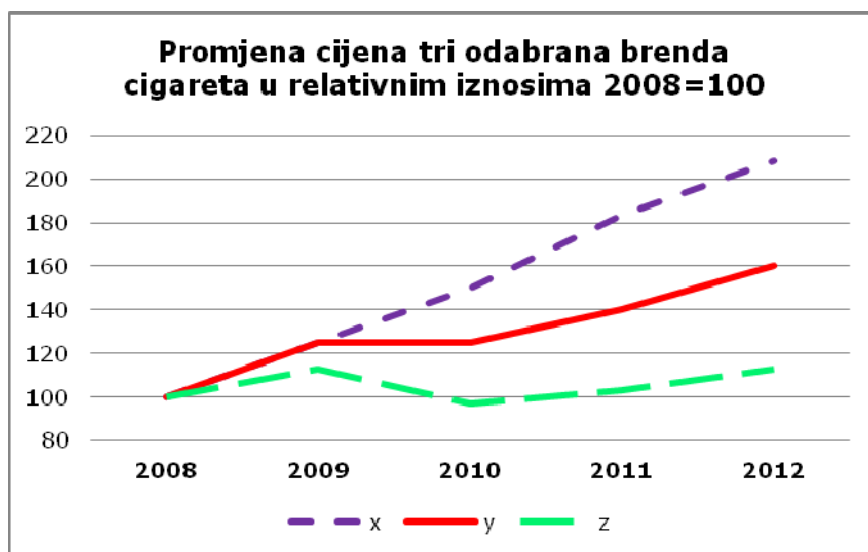

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH i Agencija za statistiku BiH

Kriva linija na Grafikonu predstavlja kretanje veličine „*affordability index*“, koja predstavlja odnos prosječne ponderisane cijene i prosječne dnevne neto zarade u BiH za određeni period (desna skala). Ukoliko bi se obje ove pojave kretale istom dinamikom, tada ne bi došlo do promjene vrijednosti *affordability index*-a. Ali obzirom da to nije slučaj, uzimajući u obzir činjenicu da se plate nisu značajno mijenjale tokom proteklih nekoliko godina, imamo da je *affordability index* porastao usljed rasta prosječne ponderisane cijene cigareta. Ono na što mnogi analitičari tržišta cigareta ukazuju da ukoliko se probije magična granica od 12, onda možemo očekivati značajan pad potrošnje cigareta kao i pribjegavanju supstituciji potrošnje cigareta ostalim duhanskim prerađevinama uključujući i nelegalnu proizvodnju i trgovinu cigaretama.

U nastavku na Grafikonima 6. i 7. predstavljena je mini analiza kretanja cijena tri nasumično odabrana brenda cigareta tokom posmatranog perioda 2008 – 2012. godina. Potrebno je istaknuti da se radi o stvarnim podacima sa ciljem testiranja hipoteze da proizvođači/trgovci najvećim dijelom svako novo akcizno opterećenje prebacuju na krajnjeg potrošača. Kako bi se stekao potpuniji uvid, izračun je rađen kako u apsolutnim tako i u relativnim iznosima. Na Grafikonu 6. je predstavljena promjena cijena u relativnim iznosima i to tako da se maloprodajna cijena iz 2008. godine (prije stupanja na snagu novog Zakona o akcizama u BiH) uzima kao bazna i na osnovu nje se računaju indeks promjene cijena u narednim razdobljima. Kao što je i bilo logično za pretpostaviti, brend sa najnižom maloprodajnom cijenom je imao i najveće relativne promjene što je u ovom slučaju brend X.

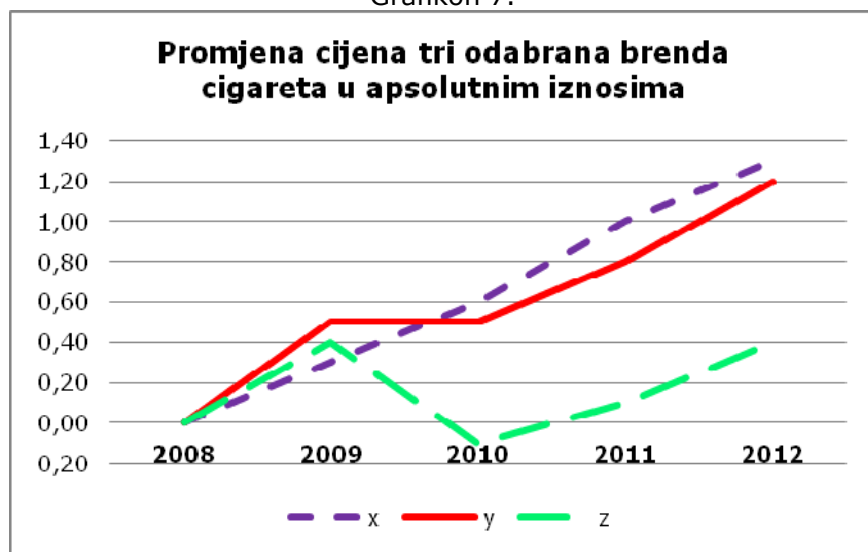
Grafikon 6.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

U ovom slučaju posebno je zanimljivo kretanje cijena brenda Z, stoga je dat Grafikon 7. na kojem je prikazana promjena cijena posmatranih brendova u analiziranom periodu. Može se primjetiti da promjena cijena brendova X i Y konvergira u dužem roku iako postoje određene bitne razlike ukoliko se analiza vrši za svaki period posebno.

Grafikon 7.

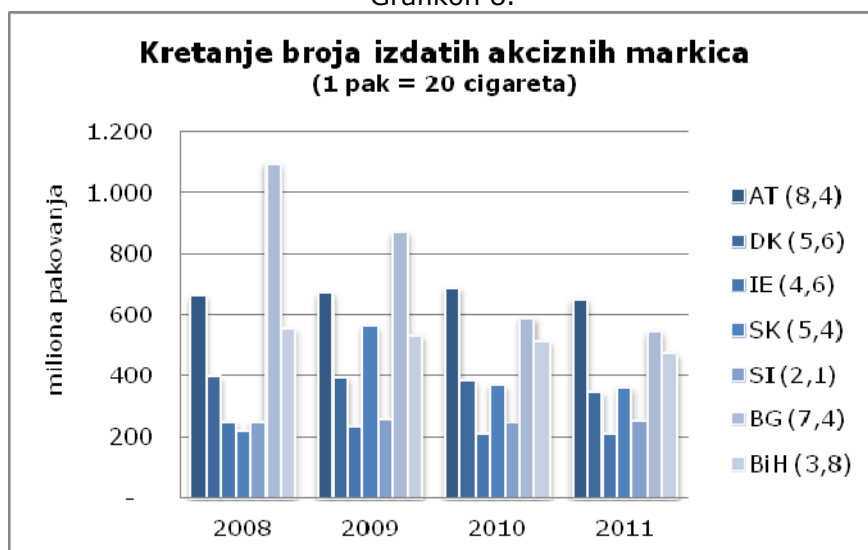
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

No, ono što je najinteresantnije je kretanje promjene cijene brenda Z. Čak i nakon dva povećanja ukupne akcizne obaveze, maloprodajna cijena brenda Z je niža nego na početku posmatranog perioda. Teško je shvatiti logiku ovakvog ponašanja koje je u svakom slučaju neodrživo u dugom roku. Istovremeno je potrebno istaknuti da je analiza rađena na bazi maloprodajnih cijena koje su preovladavale, iako je evidentno da su se mijenjale tokom posmatranog perioda (godine).

Kretanje broja izdatih markica i prihoda od akciza na cigarete u nekim zemljama EU i BiH

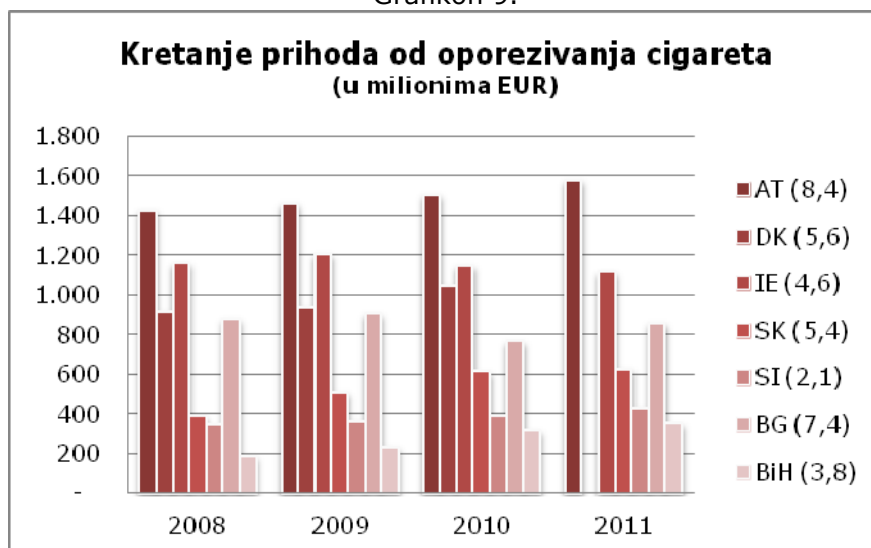
Da bi se vršila poređenja, neophodno je raspolagati kvalitetnom statistikom. U nastavku, na Grafikonima 8. i 9. predstavljeno je poređenje BiH sa ostalim odabranim zemljama Evropske unije za period 2008 – 2011. U zagradi, pored imena zemalja, nalazi se procijenjeni broj stanovnika u 2011. godini svake od njih.

Grafikon 8.

Izvor: UIO BiH, Eurostat i Evropska komisija – *Excise Duty Tables*, July 1st 2012

Grafikon 9.

Izvor: UIO BiH, Eurostat i Evropska komisija – *Excise Duty Tables*, July 1st 2012

Iz gornjih grafikona može se vidjeti da je Bugarska imala najoštiji pad broja izdatih markica za cigarete u posmatranom periodu dok su se kod Slovačke javljale oštre oscilacije najvjerovatnije zbog promjena akcizne politike tokom posmatranog perioda. U pogledu prihoda od akciza može se primjetiti da Austrija prednjači u odnosu na ostale analizirane zemlje i ima pozitivnu tendenciju uprkos smanjenju broja izdatih markica tokom 2011. godine. Što se tiče Bosne i Hercegovine

primjetno je da ostvaruje znatno niže prihode od akciza na cigarete iako se po broju izdatih markica nalazi iza Austrije i Bugarske.

U nastavku u Tabeli 1 predstavljena su dva indikatora; jedan se odnosi na broj povučenih markica *per capita*, dok drugi predstavlja prihod od akcize na cigarete *per capita*. I ovdje vidimo da Bosna i Hercegovina ne zaostaje u pogledu količine *per capita*, dok znatno zaostaje za drugim zemljama kada se posmatra prihod od akcize na cigarete *per capita*.

Tabela 1.

	Broj povučenih markica <i>per capita</i>	Prihod od akcize na cigarete <i>per capita</i>
AT: Austrija	77	188
DK: Danska	62	193
IE: Irska	45	242
SK: Slovačka	67	115
SI: Slovenija	120	203
BG: Bugarska	74	116
BiH: Bosna i Hercegovina	118	88

Izvor: UIO BiH, Eurostat i Evropska komisija – *Excise Duty Tables*, July 1st 2012

Zaključak

Kada se sumira sve gore izneseno, može se zaključiti da se tržište cigareta u Bosni i Hercegovini po mnogo čemu razlikuje od posmatranih zemalja članica EU. Iako se u posljednje tri i po godine visina akcizne obaveze četiri puta mijenjala na više (od 01.01.2013. godine i po peti put) još uvijek se struktura i ukupna akcizna obaveza ne podudara sa zemljama članicama. Kao dobar indikator se navodi visina akcizne obaveze po paklici cigareta tako da ona u Austriji iznosi 2,4 EUR, u Danskoj 3,2 EUR, u Sloveniji 1,7 EUR dok u Bosni i Hercegovini iznosi svega 0,7 EUR.

Činjenica je da je usljed povećanja maloprodajne cijene došlo do smanjenja ukupne potrošnje cigareta, s tim da je taj pad još uvijek skroman u poređenju sa nekim zemljama Unije poput Bugarske (52%), Njemačke (40%), Španije (32%) itd. Istovremeno, primjetan je rastući trend potrošnje fino rezanog duhana tako da ukupni prihodi od oporezivanja ove vrste duhanskih prerađevina u Belgiji dostiže skoro 15% ukupnih prihoda od oporezivanja duhana i duhanskih proizvoda uključujući cigarete. Samo u Njemačkoj u toku 2011. godine prikupljeno je oko 1,2 milijarde EUR od oporezivanja fino rezanog duhana. U periodu 2008 – 2011. godina potrošnja fino rezanog duhana u Bugarskoj je povećana za 7 puta, u Slovačkoj za 4 puta dok je u Sloveniji veća za 2,65 puta.

Regulator u Bosni i Hercegovini trebalo bi da sagleda iskustva ovih zemalja i uskladi tj. izjednači porezni tretman cigareta sa ostalim proizvodima od duhana kako bi cjenovno uzrokovana povećana potražnja za fino rezanim duhanom bila demotivisana. Na kraju, i EU kao i Svjetska zdravstvena organizacija snažno preporučuju ovakvo djelovanje.

*Svim našim saradnicima u ministarstvima finansija BiH, Federacije
BiH, Republike Srpske, Brčko Distrikta, kantona, općina i
vanbudžetskih fondova,
kao i svim čitaocima, želimo sretnu i uspješnu
Novu 2013. godinu*

Konsolidovani izvještaji

(pripremila: Aleksandra Regoje)

Tabela 1. (Konsolidovani izvještaj: JR, Institucije BiH, entiteti)

Konsolidovani izvještaj uključuje:

- prihode od indirektnih poreza koje prikuplja Uprava za indirektno oporezivanje na Jedinostveni račun,
- transfere sa Jedinostvenog računa UIO,
- prihode i rashode budžeta institucija Bosne i Hercegovine,
- prihode i rashode budžeta Federacije BiH,
- prihode i rashode budžeta Republike Srpske*

Izvještaj ne uključuje neusklađene prihode prikupljene na JR UIO.

Tabela 2. (Konsolidovani izvještaji: Opšta vlada)

Preliminarni konsolidovani izvještaj uključuje:

- prihode i rashode budžeta institucija BiH,
- prihode i rashode budžeta FBiH, kantona, općina i fondova u FBiH,
- prihode i rashode budžeta RS*, općina i fondova u RS,
- prihode i rashode budžeta BD i fondova u BD.

Tabela 3. (Konsolidovani izvještaji: Centralna vlada)

Preliminarni konsolidovani izvještaj uključuje:

- prihode i rashode budžeta institucija BiH,
- prihode i rashode budžeta FBiH i kantona,
- prihode i rashode budžeta RS*,
- prihode i rashode budžeta BD.

Tabela 4. (Konsolidovani izvještaji: Kantoni)

Konsolidovani izvještaj uključuje:

- Prihode i rashode budžeta kantona,
- Prihode i rashode budžeta pripadajućih općina.

Izvještaj je izrađen po metodologiji koja je korištena prije 2012. godine, obzirom da su pri njegovoj izradi korišteni podaci izvještajnih jedinica sačinjeni po starim obrascima.

Neto finansiranje se odnosi na razliku primljenih zajmova i njihove otplate. Neto pozajmljivanje predstavlja razliku pozajmljivanja i primljenih otplata datih zajmova.

**Obuhvaćeno: (A) budžet Republike i vanbudžetska sredstva evidentirana u Glavnoj knjizi trezora RS, (B) ukupno ino-zaduženje za projekte koji se realizuju preko općina i preduzeća, (C) podatke korisnika budžeta Republike koji imaju vlastite bankovne račune (uključujući i neke jedinice za implementaciju ino-projekata formirane pri ministarstvima).*

Konsolidovani izvještaj: JR, Institucije BiH, entiteti, 2012

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	I-X
Ukupni prihodi	418,2	402,4	532,5	503,0	501,9	541,0	519,9	572,2	526,4	552,3	5069,9
Porezi	382,4	357,6	455,6	440,0	460,7	441,2	484,6	508,9	457,5	496,6	4485,2
Direktni porezi	23,4	27,8	58,3	40,5	34,4	28,9	29,0	29,0	26,1	30,7	328,2
Porezi na dohodak i dobit	22,8	27,1	57,3	39,6	33,4	27,9	27,9	27,9	25,3	29,7	318,9
Porez na imovinu	0,6	0,7	1,0	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9	1,0	9,3
Indirektni porezi (neto)	358,8	329,8	397,1	399,5	426,2	412,0	455,3	479,9	431,0	465,0	4154,6
PDV	217,9	210,1	264,0	252,3	267,4	260,0	282,4	300,0	284,6	306,2	2645,0
Akcize	105,9	85,2	91,1	102,9	114,4	109,1	124,5	129,3	100,8	110,8	1074,0
Putarina	21,2	19,0	20,6	22,7	23,9	23,5	27,0	29,6	25,1	24,8	237,4
Carine	12,6	14,5	20,1	20,1	19,1	18,0	19,7	19,6	19,2	21,5	184,4
Ostali indirektni porezi	1,2	1,0	1,3	1,5	1,4	1,4	1,6	1,4	1,3	1,7	13,8
Ostali porezi	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,3	0,0	0,3	0,8	2,3
Doprinosi za socijalno osiguranje	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi od stranih vlada i međunarodnih organizacija	1,8	1,1	0,6	1,1	0,4	7,1	0,4	1,3	2,0	1,0	16,9
Neporezni prihodi	33,8	43,2	77,0	61,9	40,8	91,8	34,8	62,0	66,9	54,7	566,8
Transferi od ostalih budžetskih jedinica	0,2	0,5	-0,7	0,1	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	I-X
Ukupni rashodi	421,0	386,8	457,0	480,2	456,3	484,7	504,2	534,5	513,9	533,9	4772,6
Tekući rashodi	416,5	382,3	453,2	475,3	450,4	468,8	490,1	523,9	504,8	522,3	4687,6
Bruto plaće i naknade zaposlenih	130,3	131,5	133,0	133,6	129,2	129,2	134,0	126,2	129,6	128,6	1305,3
Izdaci za materijal i usluge	13,3	17,2	26,2	29,4	27,6	31,8	24,0	26,5	36,6	27,2	259,8
Doznake na ime socijalne zaštite	51,5	52,7	65,1	55,1	45,3	57,9	58,8	57,5	57,9	59,7	561,5
Izdaci za kamate	5,0	5,8	19,2	8,5	14,3	27,6	5,0	9,5	17,3	10,7	123,0
Izdaci po osnovu kamata u inostranstvu	4,2	4,4	9,7	7,3	9,8	20,7	3,0	6,4	9,8	6,7	81,9
Izdaci po osnovu kamata u zemlji	0,8	1,4	9,6	1,2	4,5	6,9	2,0	3,2	7,5	4,1	41,1
Subvencije	2,2	2,4	4,0	13,8	6,1	8,4	17,8	15,7	43,7	19,0	133,2
Donacije (nerezidentima)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transferi drugim budžetskim jedinicama	40,9	39,9	39,9	51,1	47,6	51,5	46,3	69,4	44,3	53,7	484,6
Transferi sa JR (BD, kantoni, općine, fondovi, d. za ceste)	162,9	128,7	169,4	172,2	173,1	152,7	196,1	211,1	158,2	195,3	1719,6
Drugi rashodi	10,2	4,0	-3,6	11,7	7,2	9,7	8,0	7,9	17,3	28,2	100,5
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	4,6	4,5	3,8	5,0	5,9	15,9	14,1	10,6	9,0	11,6	85,0
Izdaci za nefinansijsku imovinu	4,7	4,9	4,3	5,3	6,2	17,7	14,6	11,3	9,3	14,9	93,1
Primici od nefinansijske imovine	0,1	0,4	0,5	0,3	0,3	1,8	0,4	0,7	0,3	3,3	8,1
Bruto/Neto operativni bilans (prihodi minus tekući rashodi)	1,8	20,1	79,3	27,8	51,5	72,2	29,8	48,3	21,5	30,1	382,3
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (ukupni prihodi minus uk.rashodi)	-2,8	15,6	75,5	22,8	45,6	56,3	15,7	37,7	12,5	18,4	297,3
Neto finansiranje = (Minus) Neto pozajmljivanje/zaduživanje	2,8	-15,6	-75,5	-22,8	-45,6	-56,3	-15,7	-37,7	-12,5	-18,4	-297,3

Tabela 1.

BiH: Opća vlada 2012 (preliminarni izvještaj)

	Q1	Q2	Q3	Ukupno
Ukupni prihodi	2.507,7	2.823,1	2.880,9	8.211,8
Porezi	1.271,3	1.435,8	1.537,9	4.245,0
Direktni porezi	233,2	242,4	210,6	686,2
Porezi na dohodak i dobit	208,1	215,6	184,5	608,2
Porezi na plaću i radnu snagu	2,6	5,3	3,5	11,3
Porez na imovinu	22,5	21,6	22,6	66,6
Indirektni porezi	1.036,0	1.191,7	1.325,3	3.553,0
Ostali porezi	2,1	1,7	2,1	5,9
Doprinosi za socijalno osiguranje	931,3	1.020,6	1.001,0	2.952,8
Grantovi od stranih vlada i međunarodnih organizacija	5,2	11,0	8,2	24,4
Neporeski prihodi	299,0	354,3	329,6	982,8
Transferi od ostalih budžetskih jedinica	1,0	1,5	4,3	6,7
Ukupni rashodi	2.523,1	2.741,2	2.863,4	8.127,7
Tekući rashodi	2.469,9	2.655,6	2.735,4	7.860,8
Bruto plaće i naknade zaposlenih	801,2	808,0	802,2	2.411,3
Izdaci za materijal i usluge	432,8	503,7	474,4	1.410,8
Doznake na ime socijalne zaštite	1.043,8	1.066,5	1.108,4	3.218,7
Izdaci za kamate	37,0	59,7	40,8	137,5
Izdaci po osnovu kamata u inostranstvu	19,3	39,5	20,4	79,1
Izdaci po osnovu kamata u zemlji	17,7	20,2	20,5	58,3
Subvencije	49,3	65,8	123,7	238,8
Donacije	0,3	3,2	8,2	11,7
Transferi drugim budžetskim jedinicama	24,8	47,3	45,3	117,5
Drugi rashodi	80,7	101,4	132,5	314,6
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	53,2	85,7	128,0	266,9
Izdaci za nefinansijsku imovinu	60,9	94,0	136,8	291,7
Primici od nefinansijske imovine	7,7	8,3	8,8	24,8
Bruto/Neto operativni bilans (prihodi minus tekući rashodi)	37,9	167,6	145,5	350,9
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (ukupni prihodi minus ukupni rashodi)	-15,3	81,9	17,5	84,1
Neto finansiranje = (Minus) Neto pozajmljivanje/zaduživanje	15,3	-81,9	-17,5	-84,1

Tabela 2.

BiH: Centralna vlada 2012 (preliminarni izvještaj)

	Q1	Q2	Q3	Ukupno
Ukupni prihodi	1.326,4	1.534,2	1.591,9	4.452,5
Porezi	1.122,0	1.274,1	1.354,7	3.750,8
Direktni porezi	189,1	194,6	164,7	548,3
Porezi na dohodak i dobit	180,1	184,6	155,8	520,6
Porezi na plaću i radnu snagu	2,4	4,5	3,3	10,2
Porez na imovinu	6,6	5,5	5,5	17,6
Indirektni porezi	931,4	1.078,3	1.188,5	3.198,2
Ostali porezi	1,5	1,3	1,5	4,3
Doprinosi za socijalno osiguranje	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi od stranih vlada i međunarodnih organizacija	3,7	9,3	3,6	16,6
Neporeski prihodi	200,3	250,3	232,3	682,9
Transferi od ostalih budžetskih jedinica	0,4	0,5	1,4	2,3
Ukupni rashodi	1.242,6	1.417,4	1.503,7	4.163,7
Tekući rashodi	1.226,3	1.378,3	1.457,8	4.062,3
Bruto plaće i naknade zaposlenih	684,0	683,2	678,6	2.045,8
Izdaci za materijal i usluge	98,1	144,9	133,8	376,8
Doznake na ime socijalne zaštite	217,2	216,3	237,4	671,0
Izdaci za kamate	31,6	52,0	33,8	117,4
Izdaci po osnovu kamata u inostranstvu	18,8	38,6	19,7	77,1
Izdaci po osnovu kamata u zemlji	12,8	13,4	14,1	40,4
Subvencije	27,0	46,8	98,4	172,3
Donacije	0,0	2,1	5,8	7,9
Transferi drugim budžetskim jedinicama	127,8	160,5	185,4	473,6
Drugi rashodi	40,5	72,5	84,6	197,6
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	16,3	39,1	45,9	101,4
Izdaci za nefinansijsku imovinu	17,9	42,1	48,2	108,2
Primici od nefinansijske imovine	1,5	3,0	2,3	6,8
Bruto/Neto operativni bilans (prihodi minus tekući rashodi)	100,2	156,0	134,1	390,2
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (ukupni prihodi minus ukupni rashodi)	83,9	116,8	88,2	288,9
Neto finansiranje = (Minus) Neto pozajmljivanje/zaduživanje	-83,9	-116,8	-88,2	-288,9

Tabela 3.

Zapadno-hercegovački kanton 2012

		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Ukupno
1	Prihodi (11+12+13+14)	6.182.617	5.985.053	8.745.422	8.409.324	7.171.081	6.299.171	7.652.769	8.148.250	7.102.045	65.695.733
11	Prihodi od poreza	4.895.990	4.850.889	7.130.808	7.128.032	5.854.306	4.985.245	6.521.018	6.960.270	5.656.689	53.983.248
	Porezi na dohodak i dobit	894.806	1.511.973	2.892.034	2.920.133	1.399.899	1.123.477	1.599.070	1.806.020	1.456.472	15.603.882
	Porez na imovinu	246.508	149.748	200.420	203.968	123.058	255.157	153.065	101.286	300.791	1.734.002
	Indirektni porezi	3.732.868	3.171.572	4.012.251	3.985.852	4.311.979	3.590.690	4.740.280	5.033.336	3.880.740	36.459.570
	Ostali porezi	21.808	17.595	26.103	18.079	19.371	15.921	28.603	19.629	18.686	185.794
12	Neporezni prihodi	1.094.090	1.049.239	1.552.580	1.056.807	1.430.740	1.120.012	1.113.288	1.146.803	1.070.090	10.633.650
13	Grantovi	192.537	70.841	62.034	125.856	-113.965	193.914	18.463	41.177	375.266	966.122
14	Ostali prihodi	0	14.084	0	98.629	0	0	0	0	0	112.713
2	Rashodi (21+22)	6.410.412	6.402.078	7.587.735	7.643.923	7.642.643	6.933.370	10.895.981	4.985.693	7.816.037	66.317.873
21	Tekući izdaci	6.410.412	6.402.078	7.587.735	7.643.923	7.642.643	6.933.370	10.895.981	4.985.693	7.816.037	66.317.873
	Bruto plaće i naknade	4.535.464	4.444.774	4.625.995	4.535.035	4.594.622	4.551.905	5.093.049	4.162.917	4.522.791	41.066.552
	Izdaci za materijal i usluge	894.277	713.141	777.539	910.814	807.789	694.503	1.000.430	644.657	1.128.229	7.571.377
	Grantovi	650.772	889.227	1.884.229	1.848.372	1.904.956	1.289.841	4.467.612	-207.550	1.720.829	14.448.288
	Izdaci za kamate i ostale naknade	95.059	105.077	92.817	91.927	101.077	180.036	105.551	153.006	69.580	994.130
	Doznake nižim potrošackim jedinicama	234.839	249.859	207.155	257.775	234.201	217.085	229.340	232.663	374.608	2.237.525
22	Neto pozajmljivanje*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Neto nabavka nefinansijskih sredstava	51.348	11.162	-45.789	72.269	65.435	198.997	80.033	56.957	145.239	635.650
4	Vladin suficit/deficit (1-2-3)	-279.142	-428.187	1.203.476	693.132	-536.997	-833.196	-3.323.245	3.105.600	-859.231	-1.257.790
5	Neto finansiranje**	-422.955	-293.188	-279.664	-316.748	-307.441	-253.513	4.684.337	-322.049	-261.004	2.227.774

Tabela 4.